

UiT Norges arktiske universitet

Det helsevitenskapelige fakultet - Institutt for psykologi

Dobbel/Duppal - En kvalitativ undersøkelse om identitetsutvikling og identitetsforståelse blant et utvalg samiske LHBTIS-personer

Jørgen Tharaldsteen Halvorsen

PSY-2901 - Hovedoppgave for graden Cand. psychol. - Desember 2021.

Dobbel/Duppal - En kvalitativ undersøkelse om identitetsutvikling og identitetsforståelse
blant et utvalg samiske LHBTIS-personer

*Double/Duppal - A qualitative study about identity development and identity literacy among a
sample of Sami LGBTIQ people*

Emnekode: PSY-2901 - Hovedoppgave

Jørgen Tharaldsteen Halvorsen

Hovedveileder: Toril Sørheim Nilsen, IPS - UiT

Biveileder: Anne Lene Turi Dimpas, Finnmarkssykehuset/Guovdageainnu suohkan

Hovedoppgave for graden Cand. psychol.

Det helsevitenskapelige fakultet - Institutt for psykologi

UiT Norges arktiske universitet, Campus Tromsø

Høst 2021

Forord:

Forskning drives av nysgjerrighet. Denne undersøkelsen er intet unntak. Fascinasjonen for, og derav valg av tema for undersøkelsen, kommer trolig fordi jeg gjennom studietiden har hatt stor interesse for spørsmål knyttet til seksualitet-og kjønns mangfold. Dette trolig dels fordi jeg selv er en del av en seksuell minoritet. Videre er jeg fra Finnmark, og blir da om mulig opptatt av strømninger som skjer i mitt lokalmiljø. Når det er sagt har denne undersøkelsen vært en reise, både i å forstå andre, samt å forstå meg selv. Det har på mange måter vært en bevisstgjøring rundt meg selv og mine egne privilegier. Jeg håper undersøkelsen kan være et bidrag til å belyse en ellers lite belyst gruppe i vårt samfunn, samt at funn i undersøkelsen kommer gruppen til gode.

Denne undersøkelsen ville ikke vært mulig å gjennomføre uten noen sentrale støttespillere. Jeg vil først og fremst rette en stor takk til deltakerne i undersøkelsen. Dere er virkelig modige mennesker som har turt å åpne opp og gi meg innblikk i livene deres.

Ellers vil jeg takke alle organisasjoner og fagpersoner som jeg har vært i dialog med i prosessen som generøst har delt av sin kunnskap og erfaringer om tema.

Takk til hovedveileder Toril Sørheim Nilsen og biveileder Anne Lene Turi Dimpas som sa ja til å være veiledere for oppgaven. Dere har vært gull verdt å ha! Jeg ønsker også å takke professor Geir Lorem for innspill og veiledning knyttet til kvalitative metoder.

Utover dette har det vært mange som har vært viktige i mitt liv for å komme hit jeg er i dag. Jeg ønsker å takke familien min som alltid har hatt tro på meg, og støttet meg. Jeg vil også takke de psykologiske fagmiljøene ved NTNU og UiT som har gitt meg utdanning, danning, delt av sin kunnskap og inspirert meg.

Tromsø, desember 2021

Sammendrag:

Det eksisterer lite kunnskap om samiske lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, intersex og skeive (LHBTIS). Tidligere forskning har i mange tilfeller hatt fokus på psykisk helse i gruppen. Denne undersøkelse har hatt fokus på normalvariasjon i gruppen, og har derfor undersøkt hvordan samiske LHBTIS-personer skaper og forstår egen identitet. Ved bruk av kvalitative semi-strukturerte intervjuer har seks samiske LHBTIS-personer beskrevet sine erfaringer og opplevelser. Intervjuene ble transkribert, og så analysert ved bruk av analysemetoden tematisk analyse. Analysene viser tre overordnede tema knyttet til identitetsutvikling og identitetsforståelse, hvilket var «personlig identitet (idiosynkratisk identitet)», «miljøer (sosial identitet)» og «samfunnsstrømninger som påvirker identitet». Det framkommer også tre sekundære tema som ikke er direkte relatert til identitet, hvilket er «helse», «budskap fra deltakerne» og «råd til hjelpere i helsevesenet i møte med samiske skeive klienter».

Deltakerne beskriver et nyansert bilde av å være samisk LHBTIS-person. For seg selv beskriver deltakerne generelt aksept og tilfredshet rundt egen identitetsstatus. Det framkommer noen negative erfaringer knyttet til både LHBTIS-identitet og samisk identitet. Deltakerne kan oppleve å bli møtt med stereotype oppfatninger og uvitenhet av majoritetsbefolkningen. Videre beskriver noen å bli møtt som ikke samisk nok i enkelte samiske miljøer, men dette beskrives primært av andre grunner enn seksuell orientering/kjønnsuttrykk. Samtidig beskriver deltakerne mange positive erfaringer som samisk LHBTIS-person. Deltakerne beskriver generelt å bli møtt med aksept i miljøene de deltar i. Dette kan forklares ut fra personlige kvaliteter ved deltakerne. Det forstås som holdningsendringer i miljøer deltakerne er i, samt mer overordnede samfunnsendringer.

Nøkkelord: Samisk, LHBTIS, identitetsforståelse, identitetsutvikling, utviklingspsykologi, sosialpsykologi, kulturpsykologi, samfunnspsykologi

Innledning:

Bakgrunn:

Samiske LHBTIS-personer er en lite belyst gruppe i samfunnet. Eksisterende forskning har i mange tilfeller hatt fokus på psykisk helse i gruppen. Denne undersøkelsen har søkt å belyse normalvariasjon i gruppen med fokus på identitetsutvikling og identitetsforståelse blant samiske LHBTIS-personer. Økt kunnskap om gruppen kan være av interesse for flere, eksempelvis lokalsamfunn der det bor samiske LHBTIS-personer, helse-og sosialtjenester og offentlig forvaltning. Det er videre et uttalt ønske fra både norsk og samisk offentlighet at det gjøres mer forskning om gruppen samiske LHBTIS-personer for å fremskaffe større kunnskapsgrunnlag (Barne-og likestillingsdepartementet, 2021; Sámediggi, 2020).

Identitetsbegrepet:

Identitet sier noe om oss selv, samt hvilke fellesskap vi tar del i (Binder, 2018, s. 5). Det kan si noe om verdiene våre, hva vi aspirerer mot og hva som er viktig for oss (Binder, 2018, s. 15). Innenfor psykologi kan begrepet forstås som «[...] en følelse av kontinuitet basert på kroppsopplevelse, kroppsbilde og av at våre følelser, mål og erfaringer tilhører oss selv, en følelse av å være unik og uavhengig» (Almås & Benestad, 2017, s. 53). Identitet kan videre studeres på ulike nivåer, hvilket kan være personlig identitet, sosial identitet og kollektiv identitet (Vignoles et al., 2011, s. 3; Sedikides et al., 2011). Disse nivåene av identitet er sentral for individets identitet (Sedikides et al., 2011).

Personlig identitet kan omhandle hvordan individet forstår seg selv som seg selv (Vignoles et al., 2011, s. 3). Personlig identitet er individets måte å skape en systematikk i hva individet opplever som viktig i beskrivelsen av seg selv (Binder, 2018, s. 15). Denne selv-beskrivelsen kan omhandle hvilke verdier og mål som er viktig for individet (Waterman, 1999).

Sosial identitet går på hvilke grupper individet er en del av, hvilken mening individet gir til gruppetilhørigheten og hvordan gruppetilhørigheten påvirker individets tanker, følelser og holdninger som resultat av gruppe-medlemsskapet (Vignoles et al., 2011, s. 3). Kollektiv identitet vil videre være identitet basert på tilhørighet i sosiale kategorier, eksempelvis etnisitet (Vignoles et al., 2011, s. 3).

Identitet er noe individet tar mer eller mindre tilknytning til. Eksempelvis kan nasjonalitet bli en del av individets personlige identitet dersom personen iletter tilhørigheten til nasjonaliteten sin personlig eller sosial mening (Vignoles et al., 2011, s. 2). Hvis tilknytningen, i dette eksempelet nasjonalitet, ikke oppleves framtrædende (eng: salient) hos individet, vil trolig ikke den bli viktig for individets selv-beskrivelse (Chrysochoou, 2004, s. 8).

Man kan videre snakke om vertikale og horisontale identiteter. Vertikal identitet vil være identitet som er nedarvet fra foreldre, både gjennom arv og gjennom miljø (Solomon, 2012, s. 2). Eksempelvis vil kulturen barnet vokser opp kunne være nedarvet fra foreldrene, samt gitt fra miljøet rundt. Horisontale identiteter er identiteter som blir tillært gjennom gruppetilhørighet (Solomon, 2012, s. 2). Dette vil da være tilhørigheter som kan gå på tvers med foreldrenes identitet. Eksempelvis vil en identitet som homofil være dels tillært gjennom deltakelse i skeive miljøer (Solomon, 2012, s. 2). Trolig vil horisontale og vertikale identiteter være mer eller mindre utfordrende å romme for individet (Fors, 2018, s. 34). Dette trolig fordi identiteten, både vertikal og horisontal, kan oppleves mer eller mindre i tråd med hva individet selv ønsker å være.

Identitetsutvikling og identitetsforståelse:

Innenfor psykologifaget kan man se til utviklingspsykologiske og sosialpsykologiske teorier for å forstå identitetsbegrepet. Innenfor utviklingspsykologiske teorier er Marcias teori om identitetsstatuser sentral (Marcia, 1980, s. 161). Marcia beskriver fire identitetsstatuser

som oppstår i sen ungdomstid der individet må ta valg om yrke eller ideologisk forankring (Marcia, 1980, s. 161). Individet er mer eller mindre aktiv i denne utviklingsprosessen og føler videre på et fravær eller nærvær av hva Marcia kaller kriser, hvilket viser til å oppleve situasjoner der individet må ta valg (Marcia, 1980 s. 161). De fire identitetsstatusene Marcia foreslår er identitetsoppnåelse, prematur lukking, identitetsdiffusjon og moratorium (Binder, 2018, s. 202; Marcia, 1980, s. 161). Identitetsoppnåelse som identitetsstatus er personer som har sett seg ut et mål, for deretter å gå etter det (Marcia, 1980, s. 161). Her har personen tatt aktive valg i egen identitetsutvikling, og framstår trygge og robuste, både ovenfor seg selv og i møte med andre (Binder, 2018, s. 203). Moratorium som identitetsstatus er personer som for øyeblikket ikke har landet egen identitetsforståelse, og er fortsatt på søken etter identitet (Marcia, 1980, s. 161). Prematur lukking som identitetsstatus handler om å etablere tilknytning til en personlig identitet som er valgt av andre, ofte foreldre, framfor å være utforsket av individet selv (Marcia, 1980, s. 161). Identitetsdiffusjon beskrives som mennesker som mangler mål i søken på identitet (Marcia, 1980, s. 161), og de synes heller ikke å ønske å finne mål (Binder, 2018, s. 207). Statusene er ikke suksessive og statiske, men ses på som dynamiske der individet går gjennom ulike stater gjennom livsløpet (Marcia, 1980, s. 160).

Berzonskys teori om identitetsstiler (Berzonsky, 1989) er også sentral innen de utviklingspsykologiske teoriene om identitet. Berzonsky snakker om tre identitetsstiler som går på hvorvidt individet er informasjonsorientert, diffust orientert eller normativt orientert i sin identitetsutvikling (Berzonsky, 1989). Den informasjonsorienterte personen går aktivt inn for å samle informasjon som er relevant i utformingen av egen identitet (Berzonsky, 1989). Den normative vil foretrekke å forholde seg til normer, tradisjoner og forventninger fra autoriteter, eksempelvis foreldre (Berzonsky, 1989). Diffust orienterte synes å utsette avgjørelser knyttet til egen identitet helt til individet må ta en avgjørelse (Berzonsky, 1989).

Binder (2018, s. 218) argumenterer for at teoriene til Berzonsky og Marcia bør ses i sammenheng med samfunnskonteksten de er skapt i, altså liberale samfunn. Derfor må man ta høyde for at individer fra andre kulturer kan utvikle godt fungerende identiteter som ikke følger disse teoriene (Binder, 2018, s. 218)

Grunnet at undersøkelsen omhandler samisk identitet, kommenteres det videre kort på identitetsutvikling hos etniske minoriteter. Phinney (1989) beskriver etniske minoriteters identitetsutvikling som en trinnvis prosess, og sammenfaller i stor grad med Marcias (1980) teori om identitetsstatuser. Identitetsutviklingen som etnisk minoritet begynner i en diffusjonsfase, deretter moratorium, for deretter å avsluttes i identitetsoppnåelse (Phinney, 1989). Innledningsvis i diffusjonsfase vil etnisk identitet bli gitt individet basert på familiens, lokalsamfunn eller storsamfunnets holdninger om den etniske gruppen de tilhører (Phinney, 1996). I moratorium vil individet aktivt utforske for sin etniske identitet basert på historiske og kulturelle aspekter tilhørende den etniske minoriteter (Phinney, 1996). Avslutningsvis inkorporerer individet sin etniske identitet som del av sin personlige identitet (Phinney, 1996; Phinney & Ong, 2007). Phinney (1996) vektlegger videre at den stegvise prosessen som presenteres ikke må ses på som en fasit for alle, og at identitetsutvikling som minoritet er mangfoldig.

Det eksisterer flere sosialpsykologiske teorier relatert til identitetsutvikling og identitetsforståelse. En sentral teori er sosiale identitetsteori, som kan anvendes for å forstå individets sosiale identitet (Tajfel & Turner, 1979, s. 40). Sosial identitetsteori sier at individet forstår seg selv og skaper mening gjennom medlemskap av ulike grupper (Tajfel & Turner, 1979, s. 40). Videre tenker man blant annet at individet har et iboende ønske om å opprettholde en positiv sosial identitet (Tajfel & Turner, 1979, s. 40). Positiv sosial identitet vil da baseres på sammenligninger mellom egen inn-gruppe og andre, sammenlignbare ut-grupper (Tajfel & Turner, 1979, s. 40).

Både innenfor sosial identitetsteori og utviklingsteorier knyttet til identitet, finner man at en sterk tilknytning til egen etniske identitet synes å være assosiert med positiv psykologisk fungering (Roberts et al., 1999) og positiv selvfølelse (Phinney & Chavira, 1992). Samtidig kan man som minoritet i større grad oppleve å komme i identitetskonflikt på grunn av forventninger fra både egen minoritetsgruppe og fra majoritet (Binder, 2018, s. 194). Innenfor egen minoritetsgruppe synes familien å være en viktig referanseramme for identitetsutvikling og identitetsforståelse, særlig i ungdomstiden (Umaña-Taylor et al., 2006).

Gitt at identitet kan forstås som en gjensidig utviklingsprosess mellom individ, grupper og samfunn, kan Bronfenbrenners bioøkologiske modell (1979, 1986) brukes som rammeverk for å forstå identitetsutvikling og identitetsforståelse. Bronfenbrenners modell går i korte trekk ut på at individet gjensidig påvirkes av dets umiddelbare miljøer, utvidede miljøer, samfunnsstrukturer, og samfunnsendringer over tid (Bronfenbrenner, 1979, 1986). Modellen er nyttig i denne sammenheng da den blant annet kan belyse hvordan individet gjensidig påvirkes av miljøer, grupperinger og hvordan samfunnsmessige endringer over tid kan gjøre en identitet mer eller mindre akseptert generelt.

Samisk befolkning og samisk identitet:

Samer er et urfolk, og tilhører tradisjonelt til bosettingsområdet Sápmi, hvilket er et større geografisk landområde som strekker seg gjennom nasjonalstatene Norge, Sverige, Finland og Russland (Kuhn, 2020, s. xi). I Norge bor det anslagsvis et sted mellom 70.000 til 100.000 samer (Sørli & Broderstad, 2011). I Norge strekker det geografiske landområdet Sápmi seg fra Trøndelag fylke, og nordover, opp til Finnmark (Sørli & Broderstad, 2011). Den samiske befolkningen er heterogen demografisk. Blant annet bor om lag 1 av 3 samer i byer (Sørli & Broderstad, 2011).

Historisk har samene blitt utsatt for systematisk diskriminering og marginalisering fra det norske storsamfunnet, blant annet grunnet fornorskingspolitikken (Kuhn, 2020, s. 19).

Fornorskingspolitikken har medført betydelige tap for den samiske befolkningen, deriblant tap av språk, identitet og tradisjonskunnskap (Bals et al., 2010). En studie viser at samene som minoritet generelt opplever større grad av diskriminering basert på etnisk tilhørighet sammenlignet med den norske majoritetsbefolkningen (Hansen & Sørli, 2012). Tilknytning til samisk identitet vil videre påvirkes av kontekstuelle faktorer som familie og samfunnet personen bor i (Kvernmo & Heyerdahl, 1996).

I nyere tid har en rekke tiltak blitt iverksatt for å revitalisere det samiske gjennom kultur, språk og politisk representasjon (Niemi, 1997, s. 77). Forskning viser at særlig unge samer som er fra familier som har opplevd marginalisering velger å ta tilbake tilknytningen til samisk identitet (Hansen et al., 2008). Man ser også at sterk samisk identitet blant samiske synes å være en beskyttende faktor mot etnisk diskriminering (Friborg et al., 2017).

LHBTIS - Begreper og forskning:

Antallet LHBTIS-personer i Norge er vanskelig å tallfeste, men man anslår at om lag 7% av den norske befolkningen har en seksuell orientering som er ikke-heterofil (Gram, 2021). Forkortelsen LHBTIS står for lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, intersex og skeive. Forkortelsen refererer i denne sammenheng til alle som har en seksuell orientering og/eller kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk som bryter med samfunnet normer for kjønn og seksualitet (Barne-og likestillingsdepartementet, 2021). Definisjonen som er valgt for undersøkelsen samsvarer med definisjonen brukt av norsk offentlighet (se Barne-og likestillingsdepartementet, 2021). Definisjonen er også brukt i tidligere forskning, eksempelvis Eggebø et al. (2019).

I denne undersøkelsen blir forkortelsen LHBTIS-person og uttrykket skeiv brukt om hverandre, men refererer da til LHBTIS-personer. Jeg har valgt å bruke ordet skeiv som en norsk oversettelse av ordet det engelske ordet queer i undersøkelsen. Begrepet skeiv brukes dels som en samlebetegnelse på gruppen LHBTIS-personer (Barne-og

likestillingsdepartementet, 2021). Uttrykket *skeiv* kan også brukes hvis personen ikke kan eller ønsker å definere seg innenfor etablerte kategorier for kjønn-og seksualitetsmangfold, e.g. homofil. Hvis ulike seksuelle orienteringer og/eller kjønnsuttrykk blir nærmere spesifisert, eksempelvis homofil, vises det da til homofile, ikke til LHBTIS-gruppen som helhet.

Begrepet seksuell orientering kan vise til tiltrekning, seksuell praksis, samt hva individet oppfatter og identifiserer seg selv som (Anderssen et al., 2016). Transpersoner favner personer som opplever kjønnsinkongruens, samt binære eller ikke-binære (Barne-og likestillingsdepartementet, 2021). Begrepet binær viser til mennesker som bekler identitet som enten mann eller kvinne (Barne-og likestillingsdepartementet, 2021). Begrepet ikke-binær viser til mennesker som identifiserer seg som et kjønn mellom mann eller kvinne, eller ikke identifiserer seg ved kjønn generelt (Barne-og likestillingsdepartementet, 2021).

Begrepet kjønnsidentitet viser til individets selvoppfattelse av å være lik andre av et kjønn (Steensma et al., 2013). I de fleste tilfeller vil kjønnsidentitet utvikles i samsvar med biologiske kjønnskarakteristika, eksempelvis individets kjønnsorgan (Steensma et al., 2013). Denne definisjonen viser til en dikotom forståelse av kjønn med dikotomien mann-kvinne. I bredere forstand vil kjønnsidentitet være en persons «opplevelse av å være mannlig, kvinnelig eller alternativt kjønn» (Arntzen & Kahrs, 2013, s. 212).

Det er gjort noen større befolkningsundersøkelser for å kartlegge LHBTIS-personers levekår. En levekårsundersøkelse viser at *skeive* personer på gruppenivå skårer dårligere på subjektive livskvalitetsindikatorer, deriblant lavere psykisk helse og positive følelser sammenlignet med øvrig befolkning (Støren et al., 2020). En annen undersøkelse påpeker samtidig at «likhetene i levekår mellom lesbiske, homofile og bifile i Norge sammenlignet med heterofile er større enn forskjellene» (Anderssen & Malterud, 2013, s. II). Likefullt finner man også her forskjeller på gruppenivå knyttet til psykisk helse mellom lesbiske, homofile og bifile sammenlignet med heterofile (Anderssen & Malterud, 2013). En nyere

levetidsundersøkelse om skeives levekår fra 2021 finner i stor grad samme svarene som fra tidligere undersøkelse i 2013, samtidig som man ser at bifile og transpersoner kan oppleve større levetidsutfordringer sammenlignet med andre skeive og majoritetsbefolkning forøvrig (Anderssen et al., 2021).

Identitet som LHBTIS-person:

Hvorvidt individet anser identitet som LHBTIS-person som viktig for personlig identitet, vil i dagens samfunn variere fra person til person (Binder, 2018, s. 245). Et utviklingstrekk blant seksuelle minoritets-ungdommer i dagens alderskohorter, er at flere velger å ikke bruke etablerte kategorier for seksuell orientering, eksempelvis homofil (Savin-Williams, 2014, s. 9). Mange kan heller velge å bekle mindre etablerte kategorier, eksempelvis skeiv, eller ikke anvende termer generelt (Savin-Williams, 2014, s. 9). Hvorfor denne endringen skjer, kan blant annet være at de etablerte kategoriene for seksualitet ikke favner individets kompleksitet (Savin-Williams, 2014, s. 5). En annen forklaring kan være at ungdom ikke ser på seksuell orientering som viktig for personlig identitet, da sterk identifisering kan føre med seg karakteristikk som ikke passer med individet selvbeskrivelse (Savin-Williams, 2011, s. 683). Videre ser man at lav konsistens mellom seksuell praksis og tilknytning til seksuell identitet (Savin-Williams, 2011, s. 681).

Et utviklingsnarrativ der seksuell orientering ikke er definerende for personlig identitet er foreslått av Cohler og Hammack (2007). Det foreslåtte utviklingsnarrativet er da forskjellig fra tidligere alderskohorter som om mulig har hatt sterkere tilknytning til seksuell orientering som viktig for personlig identitet (Cohler & Hammack, 2007).

Forskning knyttet til identitetsutvikling blant skeive har historisk sett hatt stort fokus på prosessen i å stå fram som skeiv, trivielt kalt å komme ut. Å stå fram som skeiv vil for mange kunne oppleves strevsomt (Binder, 2018, s. 245). Eksempelvis kan mange LHBTIS-personer frykte for utfrysning og eksklusjon fra gruppene de tilhører. Mennesker generelt har

et behov for tilhørighet til grupper vi finner viktige for oss, og likeledes frykter ekskludering og utfrysning fra gruppen (Arntzen & Kahrs, 2013, s. 18).

Å stå fram kan være en lang prosess. En studie av lesbiske og homofile ungdommer viser at unge menn på gruppenivå tenderer til å ha en seksuell erfaring med samme kjønn før de eventuelt kommer ut som skeiv, hvorpå unge kvinner på gruppenivå i større grad tenderte å først erfare å bli betatt av samme kjønn før de kommer ut som skeiv (Savin-Williams & Diamond, 2000). Samme undersøkelse fant at det gjennomsnittlig tok 10 år fra en person, uavhengig av kjønn, opplevde tiltrekning til det samme kjønn før vedkommende kom ut som skeiv (Savin-Williams & Diamond, 2000). Det blir videre poengtert i samme artikkel at kontekstuelle faktorer som sosio-økonomisk status, bosted og generell frykt for konsekvenser kan påvirke tidsintervallet (Savin-Williams & Diamond, 2000). En studie ser tendenser til at LHB-ungdom er stadig yngre når de kommer ut sammenlignet med tidligere alderskohorter (Dunlap, 2016).

Identitetsmarkører:

Identitetsmarkører er synlige markører individet enten bekler eller aktivt tar i bruk for å kommunisere ut tilhørighet til en gruppe. Identitetsmarkører kan være materielle objekter, eksempelvis klær (Dolfsma, 2004). De kan også være immaterielle, eksempelvis kan språk være en sterk identitetsmarkør (Jensen et al., 2011, s. 288). Forskning viser at kyndighet i samisk språk blant samer synes å være en sterk identitetsmarkør (Nystad et al., 2017). Videre kan det å ha på seg en gákti (kofte) være en identitetsmarkør for samer.

Skeive identitetsmarkører kan være effekter farget i regnbue-farger. Skeiv identitetsmarkør kan også meta-kommuniseres ved å tilpasse eget uttrykk utad slik at det bryte med samfunnets normer for kjønnsuttrykk blant kvinner og menn (Clarke & Turner, 2007).

Eksisterende litteratur rundt samiske LHBTIS-personer:

Det eksisterer generelt sett begrenset mengde forskning knyttet til samiske LHBTIS-personer. Mange av studiene er mindre kvalitative studier, og etter hva jeg vet finnes det ikke større kvantitative undersøkelser. En artikkel av Giertsen (2003) markerer om mulig det første større forskningsbidraget som omhandler gruppen. Artikkelen er ikke direkte empirisk basert, men tar opp utfordringene homofile samer kan komme i møte med i små samiske bygdesamfunn. Giertsen trekker fram blant annet læstadianisme og konservative kristne miljøer i samiske samfunn som vanskelige miljøer å eksistere i for homofile samer (Giertsen, 2003). Samiske bygdemiljøers utvidede slektskapsforståelse og videre definisjonsmakt på individet, kan gjøre at slike miljøer oppleves vanskelige for skeive (Giertsen, 2003). Giertsen (2003) viser i samme artikkel til at hun ikke finner historiske kilder fra samisk førkristen tid som omtaler homoseksualitet. Det poengteres videre at det ikke dermed er sagt at homofili ikke har eksistert i samiske samfunn i førkristen tid (Giertsen, 2003).

En rapport fra publisert av FAFO med artikkelforfatterne Grønningsæter og Nuland (2009) gjennomførte dybdeintervjuer av lesbiske og homofile samer. Her finner Grønningsæter og Nuland (2009) fire fenomener som er gjennomgående; Taushet rundt homoseksualitet, religionens stilling som medfører fordømmende holdninger mot lesbiske og homofile i samiske miljø, identitet som både samisk og lesbisk/homofil blir tilpasset etter omgivelse og kontekst, samt problematikk knyttet til utstøting og sosial ekskludering (Grønningsæter & Nuland, 2009). I undersøkelsen beskriver deltakerne at det kan oppleves tøffere å stå fram i samiske miljøer kontra norske (Grønningsæter & Nuland, 2009).

En annen undersøkelse fra 2018 så på hvordan det var å vokse opp som ung og skeiv i små, mellomstore og store kommuner i Norge (Stubberud et al., 2018). Undersøkelsen hadde særlig fokus på bruk av kommunale helsetjenester (Stubberud et al., 2018). Av de samiske deltakerne i undersøkelsen beskrives blant annet religionens rolle, både i lokalmiljø og innad i familien, og at dette kan påvirke den enkeltes identitet som skeiv (Stubberud et al., 2018).

Undersøkelsen beskriver samtidig at noen unge samiske skeive har opplevd det som enkelt å komme ut i samiske miljøer, samt at de opplever jevnaldrende som støttende (Stubberud et al., 2018).

En nyere mixed methods-studie av Hansen og Skaar (2021) så blant annet på unge samers psykososiale helse og identitet. I undersøkelsen vektlegges det blant annet viktigheten av felles møteplasser, eksempelvis samiske festivaler, som viktige referansepunkt for individuell og kollektiv selvfølelse (Hansen & Skaar, 2021). Undersøkelsen tar for seg unge samer generelt, men har samiske LHBTIS-ungdom i utvalget. Samme undersøkelse fremhever at det over tid har blitt bedre å være LHBTIS-person i samiske miljøer, blant annet grunnet økt synlighet og representasjon i samiske miljøer (Hansen & Skaar, 2021). Samme artikkel vektlegger at det er et gjennomgående fellestrekk at utvalget har opplevd diskriminering på bakgrunn av sin samiske identitet (Hansen & Skaar, 2021).

Undersøkelsens formål, problemstilling og hypoteser:

Tidligere undersøkelser og studier knyttet til samisk LHBTIS-personer har i mange tilfeller hatt fokus på bruk av psykiske helsetjenester, psykisk helse og psykiske helseplager hos gruppen. Denne undersøkelsen ser på identitetsutvikling og identitetsdannelse hos samiske LHBTIS-personer. Fokus på identitetsutvikling og identitetsforståelse impliserer et ønske om å se på normalutvikling og normalvariasjon. Tidligere undersøkelser fokus på psykisk helse, og i mange tilfeller innunder dette psykiske helseplager, skaper om mulig et noe ensartet syn på gruppen. Samtidig vil en god forståelse av personlig identitet blant annet være en prediktor for bedre fysisk og psykisk helse, sammenlignet med mennesker med en mer fragmentert personlig identitet (Ryan et al., 2005).

Det har også vært av interesse å se på hvilke faktorer deltakerne selv tenker skaper positive forutsetninger for identitetsutvikling og identitetsforståelse. I dette har det også vært

av interesse i å belyse hvorvidt det foreligger faktorer som kan oppleves negativ for deltakerne.

Grunnet at både samer og skeive er heterogene grupper, vil det trolig være variasjon i innad i gruppene. Eksempelvis kan bosted, oppvekst, sterk eller svak tilknytning til miljøer, relasjoner og forventninger være faktorer som påvirker identitetsutvikling og identitetsforståelse. Dette impliserer videre at det kan eksistere en heterogenitet også blant samiske LHBTIS-personer. Tidligere forskning viser til at det kan være flere utfordringer rundt å være samisk LHBTIS-person sammenlignet med å være norsk LHBTIS-person. Blant annet fordi samiske LHBTIS-personer utgjør en minoritet i en norsk kontekst, samisk kontekst, og som minoritet innenfor en norsk LHBTIS-kontekst (Grønningsæter & Nuland, 2009). Samtidig kan man argumentere for at samfunnet vi lever i er mer åpent og aksepterende, både ovenfor samiske og LHBTIS-personer. Eksempelvis har både samiske og LHBTIS-personer fått økt oppmerksomhet, representasjon og rettigheter i nyere tid. Med et slikt rasjonale er kanskje identitet som samisk LHBTIS-person lettere å bekle nå kontra tidligere?

Det overordnede forskningsspørsmålet har derfor blitt: Hvordan skaper og ivaretar samiske LHBTIS-personer sin egen identitet som dobbel minoritet? Problemstillingen for undersøkelsen er: Hvordan opplever deltakerne å skape og forstå egen identitet som samisk LHBTIS-person, og hvilke faktorer i deltakernes miljø påvirker deres identitet som samisk LHBTIS-person?

Utover undersøkelsens primærfokus på identitetsutvikling og identitetsforståelse, har det også vært av interesse å belyse andre erfaringer deltakerne har. Deltakernes refleksjoner rundt hvordan man som samisk skeiv generelt bør bli møtt av hjelpere i helsevesenet har blitt etterspurt i intervjuene. Dette er av interesse av flere årsaker; Eksempelvis har samer rett på helsetjenester tilpasset samiske behov (Helse-og omsorgstjenesteloven, 2011, §3-10). Det står

også i forskrift om nasjonal retningslinje for psykologutdanning 18§ at «kandidaten kan reflektere over og anvende kunnskap som bidrar til et likeverdig tjenestetilbud for alle, deriblant samiske pasienter» (Forskrift om nasjonal retningslinje for psykologutdanning, 2020, § 18d).

Det har også blitt etterspurt om deltakerne har budskap de tenker er viktige å kommunisere ut til samfunnet om samiske LHBTIS-personer. Spørsmålet ble direkte stilt fra intervjuguiden.

Metode:

Forskningsdesign:

I undersøkelsen har det blitt brukt kvalitativ tilnærming for å besvare forskningsspørsmålet. Det er et ønske om å se på deltakernes opplevelser og erfaringer knyttet til undersøkelsens tematikk, hvilket kvalitative metoder egner seg godt for (Malterud, 2017, s. 31). Videre muliggjør kvalitative metoder forskning på felt med lite kunnskapsgrunnlag (Malterud, 2017, s. 32). Siden det eksisterer lite forskning på gruppen samisk LHBTIS-personer kan kvalitative undersøkelser bidra til å belyse tema og problemstillinger som det er behov for mer kunnskap om. Med et ønske om å løfte fram deltakernes opplevelser, perspektiver og erfaringer, har undersøkelsen et fenomenologisk fokus (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 30).

Etikk og godkjenninger:

Gitt sensitiviteten i utvalget har det blitt gjort flere etiske avveininger i prosjektet. Prosjektet er registrert og har godkjenning i Norsk senter for forskningsdata (NSD), prosjektnummer 966766 (se appendix A). Prosjektet har blitt forhåndsvurdert av regionale komitéer for medisinsk og helsefaglig forskning (REK). Vurdering fra REK er at prosjektet ikke er helseforskning, og av den grunn ikke søknadsplikt, (se appendix B). Grunnet prosjektets tematikk knyttet til urfolk har prosjektet også blitt forhåndsvurdert av Sakkyndig

etisk komité for samisk helseforskning. Vurdering derfra er at prosjektet ikke er søknadspliktig, da det er ikke er helseforskning (se appendix C).

Utvalg:

Utvalget består av seks samiske LHBTIS-personer. Deltakerne er spredt med hensyn til alder, bosted, seksuell orientering og kjønnsidentitet. Fire deltakere identifiserer seg som homofil cis-mann. Én deltaker identifiserer seg som skeiv cis-kvinne, og én deltaker identifiserer seg som ikke-binær. Deltakerne er videre spredt med tanke på alder. Av anonymitetshensyn har de blitt delt inn i to grupper; «ung/voksen» (18-49) og «eldre» (50 >). fire av deltakerne er i kategorien «ung/voksen», og to av deltakerne under «eldre».

Alle deltakere i utvalget har tilknytning til det samiske, enten gjennom slekt, oppvekst og/eller kulturell bakgrunn. Alle deltakerne identifiserer seg selv som samiske, samt oppfyller minst én eller flere av kriteriene for innmelding i Sametingets valgmanntall. De har alle vokst opp innenfor det geografiske landområdet Sápmi. Av anonymitetshensyn er deltakerne ikke beskrevet på bakgrunn av deres geografiske tilhørighet innad i Sápmi.

Én deltaker bor i dag i det som kan kalles samisk samfunn der samer utgjør majoritet, hvorpå de resterende bor på steder der den samiske befolkning utgjør et mindretall. Når det refereres til samiske samfunn i undersøkelsen, betyr det steder der den samiske befolkningen utgjør majoritet. Når det refereres til samiske miljøer i undersøkelsen er dette da miljøer/grupperinger der samisk utgjør et mindretall i forhold til majoritet.

Rekruttering:

Deltakere i utvalget ble rekruttert på flere måter. Jeg brukte bekjente i mitt skeive nettverk og spurte om de visste om noen innenfor gruppen som de kunne sette meg i kontakt med. Det ble også distribuert et informasjonsbrev om undersøkelsen via sosiale medier (se appendix D). I rekrutteringsfasen meldte flere enn de seks i utvalget interesse for å delta. Av den grunn ble det foretatt et mer eller mindre strategisk utvalg av deltakere. Dette for å få bredest mulig tilfang av informasjon i intervjuene (Malterud, 2017, s. 59). Av den grunn ble

deltakere selektert med tanke på spredning i alder, geografisk tilhørighet og kjønn. Antallet deltakere ble satt til seks grunnet til avgrenset tid til gjennomføring av undersøkelsen. Videre er seks et antall som trolig gir tilstrekkelig metning (eng: saturation) til undersøkelsens tema.

Innhenting av samtykke:

Alle deltakere har blitt forelagt og signert en samtykkeerklæring i forkant av intervjuene (se appendix E). De har her blitt orientert om formål ved undersøkelsen, gitt informasjon om at deltakelse er frivillig og at deltakernes samtykke kan trekkes når som helst uten begrunnelse.

Intervjuer og intervjuguide:

Intervjuene foregikk i september 2021. Tre intervjuer ble gjennomført med fysisk tilstedeværelse av begge parter. De resterende tre intervjuene ble gjennomført ved bruk av kryptert videokonferanse. Dette på grunn av praktiske hensyn ved gjennomføring og tidsbruk. Alle intervjuene er gjennomført på norsk. Intervjuene hadde en varighet på mellom 45 minutter til to timer.

Intervjuene ble gjennomført ved bruk av en semi-strukturert intervjuguide (se appendix F). Utformingen av intervjuguide har skjedd i samarbeid med samiske LHBTIS-personer. I forkant av intervjuene med deltakerne ble det gjennomført et testintervju med en fra gruppen. Personen som deltok i testintervju kom med tilbakemeldinger, og intervjuguide ble revidert basert på tilbakemeldingene. Intervjuguiden inneholder noen forhåndsdefinert spørsmål, men det har vært et ønske om at deltakerne snakker så fritt som mulig rundt egne erfaringer. Intervjuene ble tatt opp på båndopptaker tilhørende forskningsansvarlig institusjon.

Analyser:

Alle analyser er gjennomført av meg selv. Analysemetoden anvendt i undersøkelsen er tematisk analyse. Analysene er gjennomført i samsvar med Braun og Clarkes (2006) definisjon av tematisk analyse. Braun og Clarkes (2006) stegvise guide til tematisk analyse er

også anvendt i analyseprosessen. Det har også blitt brukt systematisk tekstkondensering i analyseprosessen for å identifisere meningsbærende enheter i datamaterialet etter modell fra Malterud (2017, s. 101). I henhold til Braun og Clarkes (2006) stegvise guide begynte analyseprosessen innledningsvis ved å skrive notater etter hvert intervju. Etter at alle intervjuene med deltakerne var fullført, ble intervjuene transkribert til tekstformat, og videre anonymisert. Deretter ble de lest gjennom for å få et helhetsinntrykk. Deretter ble transkribert tekst delt inn i meningsbærende enheter. Etter å ha delt inn i meningsbærende enheter begynte den innledende kodingen av datamaterialet ved bruk av programvaren NVIVO (QSR International Pty Ltd, 2020). Videre ble innledende koder satt sammen til tema. Temaene ble videre definert med memoer for hvert tema, suksessivt revidert, og avslutningsvis ble temaene satt inn i større overordnede tema. Datamaterialet har blitt drøftet med hovedveileder underveis i analyseprosessen. Analysene blir presentert i sin helhet under resultater. Alle direktisiter i undersøkelsen er forelagt og godkjent for bruk av deltakerne som siteres.

Urfolksmetodologi, privilegier og refleksivitet som forsker:

I hele forskningsprosessen, fra idé, til ferdig produkt, og utover ferdig produkt for den del, har jeg vært opptatt av å inkorporere metodologiske prinsipper fra urfolksforskning. Undersøkelsen har med henblikk på urfolksmetodologi etterstrebet å etterleve de fire R-ene i urfolksforskning, hvilket er respekt, ansvar, gjensidighet og relevans (Kirkness & Barnhardt, 1991, min oversettelse). Dette har blitt forsøkt etterlevd ved at jeg eksempelvis aktivt har hatt samtaler med forskere på feltet, drøftet åpent med deltakerne, andre samiske LHBTIS-personer og representanter for samiske samfunn hva jeg tenker og hvilke antakelser jeg har. Det har også vært viktig for meg å snakke med, og videre revidere deretter, hva representanter for gruppen tenker er relevante spørsmål å stille i en slik undersøkelse.

For å få en så god forståelsesramme som mulig har det også vært viktig for meg å lese meg opp på eksisterende forskning, både knyttet til samisk tematikk og LHBTIS-tematikk.

Samtidig har jeg forsøkt å legge denne forforståelsen bort i forskningssamtalene med deltakerne for å være så åpen som mulig for perspektivene de kommer med. Dette for å være hva Brinkmann og Kvale (2015, s. 35) kaller kvalifisert naiv som forsker.

På tross av å tilhøre en minoritet i en norsk kontekst, kan jeg bli ansett som en representant for majoritet i en samisk kontekst. Å tilhøre en majoritet vil medføre et privilegium minoriteten ikke har. Forskning hvor det er en asymmetri i privilegier mellom forsker og den som blir forsket på, kan medføre at den privilegerte sementerer privilegiene tross gode intensjoner (Olsen, 2018). Denne maktasymmetrien bør den privilegerte være bevisst på (Olsen, 2018). Historisk sett har vestlige forskere hatt definisjonsmakten i urfolkssammenheng, herunder forskning. Videre har det vist seg at forskere, med øyensynlig gode intensjoner, historisk sett har kapitalisert på historier som allerede er kjent for folkegruppen de forsket på (Smith, 1999).

Undersøkelsen vært en konstant refleksiv prosess rundt meg selv som forsker, både som utenforstående ved å ikke være samisk selv, og hvordan mine privilegier og forforståelse påvirker forskningsprosessen.

For å motvirke eventuelle misforståelser og oppfatninger som kan sementere stereotype oppfatninger om gruppen, har det vært viktig for meg å motbalansere denne eventuelle effekten som kan oppstå i intervjuene med deltakerne. Dette har blitt forsøkt etterlevd ved at jeg har vært transparent og sagt litt om min egen bakgrunn som homofil før intervjuene har begynt. Videre har jeg formidlet til deltakerne at jeg selv ikke er samisk, og det av den grunn kan oppstå misforståelser underveis. Jeg har også gjort aktive valg ved å avstemme mange av deltakernes erfaringer med egne erfaringer for å sjekke hvorvidt vi har forstått hverandre riktig. Dette for å sikre transparens og unngå misforståelser så langt det lar seg gjøre.

Å skape en så egalitær atmosfære i intervjuet som mulig mellom meg og deltakerne har vært viktig. Dette med tanke på refleksivitet. Dette har blant annet blitt etterlevd ved at jeg har kalt det som metodisk ville blitt kalt for intervju konsekvent for «samtale» med deltakerne, og at deltakerne tituleres gjennomgående i intervju og i tekst som «deltaker» framfor mer passive «informant».

Jeg har ikke, og skal heller ikke ha, definisjonsmakt over hva samiske LHBTIS-personer er eller ikke. Dette fordi jeg ikke tilhører gruppen selv. Jeg har lagt meg så tett opp mot hva deltakerne har beskrevet som mulig. Jeg håper at dette bidraget skal komme gruppen til gode, både nå og i framtiden.

Resultater:

Analysene av datamaterialet viser tre hovedtema rundt identitetsutvikling og identitetsforståelse blant deltakerne. De tre hovedtemaene er «personlig identitet (idiosynkratisk identitet)», «miljøer (sosial identitet)» og «samfunnsstrømninger som påvirker identitet». Hver av hovedfunnene har tilhørende undertema.

Videre framkommer det tre sekundære hovedtema som ikke er direkte relatert til identitetsutvikling og identitetsforståelse, men som er resultat av spørsmål direkte stilt i intervjuet med deltakerne. Disse kan være av interesse for blant annet hjelpere i helsevesenet, politiske organer, offentlig forvaltning og lokalmiljøer hvor det bor samiske LHBTIS-personer.

Personlig identitet (idiosynkratisk identitet):

Innunder det overordnede tema personlig identitet snakker deltakerne om sin idiosynkratiske forståelse av egen identitet, altså forståelsen av seg selv som seg selv. Hovedtema deles inn i tre undertema for personlig identitet. De tre undertemaene er identitetsforståelse på nåværende tidspunkt, identitetsmarkører og identitetsutvikling.

Identitetsforståelse på nåværende tidspunkt:

Identitetsforståelse på nåværende tidspunkt omhandler hvordan deltakerne forstår og beskriver egen personlig identitet i dag. Dette er uløselig et resultat av miljøets påvirkning, og identitetsutvikling, men identitet på nåværende tidspunkt går på hvordan de oppfatter seg selv, som seg selv, på nåværende tidspunkt.

Når deltakerne beskriver sin samiske identitet, beskrives den til å utgjøre en betydelig bestanddel av personlig identitet for de fleste deltakerne. Gjennomgående for de fleste av deltakerne er en videre en beskrivelse av stolthet rundt egen samiske identitet; «[...] det kan jeg jo (.) med hånden på hjerte si jeg er stolt av i dag, i og med at kongen har bedt om unnskyldning for (.) den forferdelige behandlingen vi har fått.»

Eldre homofil mann

For de deltakerne i utvalget som er definert som "ung/voksen" beskrives det gjennomgående sterk tilknytning til samisk identitet, og at den utgjør en betydelig bestanddel av deres personlige identitet;

[...] det samiske fyller nok en stor del av den kjernen (.) vil jeg si ((3 sekunders pause)) ja, fordi at (.) kanskje fordi jeg føler meg veldig trygg i det, jeg er veldig trygg over hvem jeg er, hvor min slekt er fra, hvor vi tilhører [...]

Ung/voksen homofil mann

De som er definert som «eldre» beskriver en noe mer nyansert tilknytning til samisk identitet. Dette presenteres nærmere i undertema «identitetsutvikling».

Flere deltakere beskriver at deres personlige identitet som samisk blir særlig fremtredende i miljøer og grupper der samisk kultur og samfunnsliv står i fokus. Det kan eksempelvis være i forbindelse med samisk politikk, samiske merkedager og samisk kulturliv.

En deltaker reflekterer videre rundt at bevissthet rundt samisk identitet ikke er like sterk i samiske samfunn, altså samfunn der samer utgjør majoritetsbefolkningen. Dette fordi samisk tilhørighet og identitet er noe som beskrives å tas for gitt i disse miljøene. Ved å flytte

ut fra samiske samfunn der samer utgjør majoritet, og inn i samfunn der det samiske utgjør en minoritet, beskrives en større bevissthet rundt samisk identitet. Dette blant annet ved en større bevissthet rundt bruk av identitetsmarkører for å markere sin samiske identitet utad.

[...] når jeg vokste opp i STEDSNAVN så tenkte jeg ikke over at vi var samer før vi flytte til STEDSNAVN [...] og da blir man plutselig en outsider [...] så da kjente man på det plutselig (.) ehm (.) og da ble det jo også mer viktig, jeg vet ikke hvor bevisst jeg var da men, det å vise at man er samisk da. Forskjellige ting som symboler eller emblemer (.) ja.

Ung/voksen homofil mann

Den skeive identitetsforståelsen til deltakerne beskrives som mer diffus i den forstand at den er vanskelig å plassere innenfor deltakernes personlige identitet. Mange av deltakerne svarer «vet ikke» når de blir spurt om de føler deres skeive identitet blir fremtredende i ulike kontekster, eller hva de legger i å ha en identitet som LHBTIS-person. Noen deltakere ilegger ikke sin skeive identitet stor mening for deres personlige identitet totalt sett. Én i utvalget beskriver å se på sin LHBTIS-identitet som kjærlighet uten at deltaker legger noe mer i det. Likefullt blir det vektlagt at skeiv identitet er medvirkende til den helhetlige identiteten for flere av deltakerne.

For deltakerne gjennomgående så har det å være skeiv og samisk ikke blitt oppfattet som motsetningsforhold for deres egen del. Én deltaker beskriver identitetsutviklingen knyttet til samisk og skeiv som parallelle utviklingsprosesser mer enn motsetningsforhold;

Det er ikke det at det er et motsetningsforhold mellom de to, men de to har vært litt vanskelig å identifisere seg med, altså som både same og som skeiv. Jeg kan jo si nå at jeg identifiserer meg som same, og har ikke noen problemer med det nå. Man har gått gjennom prosessen. Samme med det å være skeiv. Og jeg tror at når siden jeg har hatt en prosess med begge to med meg selv, så føler jeg ikke at jeg har noen konflikt

mellom de to, for jeg har allerede hatt konflikt med å være same og konflikt med å være skeiv.

Ung/voksen homofil mann.

Flere deltakere nevner i intervjuene situasjoner hvor de kan oppleve egen identitet som utfordrende i møte med andre. Dette kan være ulike situasjoner og kontekster. Tre av seks deltakere tar opp tema om hvorvidt de er samisk nok eller ikke. Med dette menes det at de kan bli møtt i ulike miljøer der de blir evaluert til å være mer eller mindre samisk. De opplever da å bli evaluert som mindre samisk på bakgrunn av kyndighet innenfor samisk språk, stedlig tilhørighet, eller hvilken familie de tilhører. Deltakerne som uttrykker opplevelser ved å bli møtt som samisk nok eller ikke, er deltakere som har vokst opp utenfor samfunn der samer er majoritetsbefolkningen.

Videre beskriver noen deltakere at de i en majoritetskontekst kan bli ufrivillig representant for den samiske kulturen generelt. Å bli møtt på å være for mye, eller for lite samisk for den del, beskrives av flere av deltakerne som utfordrende;

Jørgen: Så det er kanskje mer et spørsmål om jeg er nok til at jeg passerer? Altså (.) du nevner dette med samiske (.) jeg vet ikke om det er en beskrivelse av en stereotyp om at alle samer kan språket og (.) har reinsdyr og (.) og LHBT-miljøet (.) er jeg god nok i det miljøet også, er det sånn du opplever det?

Deltaker: Ja i hvert fall på det samiske, er man samisk nok liksom? Det skreiv NRK en artikkel om faktisk. Det er mange som opplever. Er man i Kautokeino opplever man at man ikke er samisk nok, og er man i Tromsø føler man seg for samisk igjen. Og i LHBT-miljøet (.) der føler jeg at jeg (.) hva skal jeg si, jeg har ikke hatt det problemet at jeg ikke har vært homofil nok. Jeg ser mer på det som kjærlighet, altså hvem jeg liker. Men i det samiske har det vært mer komplekst, det er mer avhengig av hvor du er, noen steder er det en mer konservativ forståelse av identitet, noen forventer at du

skal kunne samisk språk perfekt, at du skal ha reinmerke for å være samisk nok. Det er kanskje den prosessen jeg har hatt størst problem med [...]

Ung/voksen homofil mann.

Hvis man ser til samme aspekt knyttet til skeiv og hvorvidt man er skeiv nok, er det én deltaker som beskriver frykt for å bli møtt som ikke skeiv nok i skeive miljøer;
«Jeg har samme opplevelse som skeiv også. At jeg ikke skal være opptatt nok av det til at folk skal godta meg og akseptere meg inn i de miljøene jeg vil være en del av.»

Ung/voksen ikke-binær

Identitetsmarkører:

Bruken av identitetsmarkører varierer blant deltakerne. Flere deltakere tar bevisste valg å bekle samiske identitetsmarkører. Dette blant annet for å fremme synlighet av det samiske utad.

Bruk av skeive identitetsmarkører er ikke like utbredt blant deltakerne. Én deltaker beskriver at det som tradisjonelt har vært skeive identitetsmarkører, eksempelvis regnbueeffekter, er så allment brukt i dag at de ikke kan myntes på å bare være brukt bare av LHBTIS-personer;

«Jeg tenker det at altså han der håndballtreneren går jo med sånne når det er verdensmesterskap og sånn. Og jeg tenker ikke at «er han homo eller ikke» for alle går med sånn i dag.»

Eldre homofil mann

Noen av deltakerne tar opp situasjoner der deltakerne selv, eller andre de kjenner, tar aktive valg i å tone ned synligheten av identitetsmarkører for å passere som majoritet. Dette er situasjoner hvor det å være synlig kan medføre potensiell negativ oppmerksomhet.

Jeg snakka med NN [...] av og til når NN har kofta på seg har NN lang jakke når NN skal ta bussen eller er på vei hjem på kvelden, bare for at det skjuler litt av kofta at det

ikke blir så tydelig for (.) fordi, ja, for å beskytte seg selv. Man er ikke hele tiden forberedt på, på at noen joiker etter deg, noen kommer med slengbemerkinger, eller (.) ehm (.) ja et eller annet.

Ung/voksen homofil mann

Identitetsutvikling:

Deltakerne har fått tildelt og skapt en vertikal identitet som samisk, samt skapt en horisontal identitet som skeiv. I dette beskriver deltakerne å ha tatt mer eller mindre tilknytning til hver av identitetene

Hvis man først ser til den samiske identitetsutviklingen, så ses en forskjell mellom de som er definert som «eldre» i utvalget kontra de som er «ung/voksen». Én av de «eldre» beskriver å ikke ha identifisert seg sterkt som samisk i ungdomstiden. Bevissthet rundt samisk identitet har dog blitt mer aktuell etter hvert som deltaker har blitt eldre. Den andre deltakeren i gruppen «eldre» beskriver bevissthet rundt å være samisk i oppveksten, men at den samiske befolkningen ble utsatt for diskriminering på deltakers hjemsted i oppveksten. Dette beskrives som vanskelig for deltaker.

De som er definert som «ung/voksen» i utvalget beskriver jevnt over sterk tilknytning til sin samiske identitet i dag. For noen av de som er «ung/voksen» beskrives en aktiv prosess i oppveksten i å etablere tilknytning til samisk identitet. For andre deltakere som er «ung/voksen» beskrives det som noe som har vært til stede i hele oppveksten. Forskjellen her går på stedlig tilhørighet, der deltakerne som har måttet vært mer aktiv i å etablere tilknytning til samisk identitet, er samer som har vokst opp i miljøer der samisk har utgjort minoritet. Deltakerne som har vokst opp i samiske samfunn der samer har utgjort majoritet har om mulig fått tilknytningen til samisk identitet av miljøet rundt og ikke måttet aktivt søke det selv.

Skeiv identitetsutvikling omhandler i samtalene med deltakerne i stor grad prosessen å erkjenne og stå frem med sin skeive identitet utad, trivielt kalt å komme ut av skapet.

Prosesen kan for flere av deltakerne generelt beskrives som stegvis der de innledningsvis i puberteten opplever sin første likekjønnede forelskelse eller har seksuell kontakt med samme kjønn. Flere deltakere beskriver en prosess i å akseptere egen LHBTIS-identitet. Videre beskriver flere deltakere frykt for å komme ut til andre, spesielt familie, med tilhørende frykt for å bli utstøtt. Etter en tid som skjult, med varierende lengde, kommer flere av deltakerne ut til én person, gjerne et familiemedlem. Etter dette beskrives prosessen som suksessivt lettere. Generelt for alle deltakerne er at de har blitt møtt med aksept i sin nærmeste familie. Det er videre forskjeller i hvor uttalt deltakerne har ønsket å være om sin seksuelle orientering/kjønnsuttrykk etter at de har kommet ut til sin nærmeste familie. I retrospekt beskriver flere av deltakerne det som fint og godt å være åpen om sin seksuelle orientering/kjønnsuttrykk.

«Jeg kjenner jo selv at jeg har det så mye bedre (.) med å være åpen. Og jeg har jo vært åpen fra den dagen jeg kom ut til mamma og pappa.»

Ung/voksen ikke-binær

Flere av deltakerne beskriver viktigheten av skeive samiske rollemodeller i prosessen med å komme ut og å være åpen. Flere deltakere reflekterer rundt at økt tilfang av skeive samiske rollemodeller om mulig gjør det lettere for flere å være åpne rundt hvem de er. Én deltaker reflekterer at det økte tilfanget av åpent samiske skeive gjør at det å være åpen er lettere i dag kontra tidligere.

[...] en stund var jeg veldig redd for å bli «han skeive» i samisk miljø. [...] nå høres jeg sikkert helt teit ut men (.) når jeg (.) tiden før Queering Sápmi ((les. bokprosjekt)) var det et par stykker som var samisk homofile (.) og jeg klarte ikke helt å identifisere meg med dem (.) og (.) hadde kanskje mine egne fordommer (.) eller nei, ikke kanskje, jeg

hadde fordommer (.) ehm (.) [...] nå er vi litt sånn, vi lever i en tid hvor vi er litt forbi det der, nå er det ikke så stor greie lenger, før var det en stor greie fordi det ikke var så mange, det var ikke så stor synlighet i samfunnet (.) ehm (.) men når flere baner vei, så blir det ikke det som er mest framtrepende lenger [...]

Ung/voksen homofil mann

Miljøer (sosial identitet):

Det overordnede temaet miljøer viser til den sosiale dimensjonen av deltakernes identitetsutvikling og identitetsforståelse, hvilket kan defineres som sosial identitet. Miljøer er viktige referansepunkt for hvordan deltakerne forstår seg selv som seg selv. Innunder dette peker det seg ut ulike miljøer som synes å være mer eller mindre fordelaktig for deltakernes identitetsutvikling og identitetsforståelse.

Mange av miljøene som fremkommer i analysen går ofte på tvers av hverandre, og skillelinjene mellom miljøene er i mange tilfeller diffuse. For å få fram nyanser mellom ulike miljøers kvaliteter for identitetsutvikling og identitetsforståelse, har det likevel blitt gjort forsøk i å dele inn miljøene i ulike kategorier. Miljøene som framkommer av analysene er bygd-og småbymiljø, familiemiljø, minoritet i majoritetsmiljø, religiøse miljø, samiske miljø, skeive miljø og skeive samiske miljø.

Bygd-og småbymiljø:

Fem av seks deltakere i undersøkelsen har helt eller delvis vokst opp i hva som kan defineres som bygde-og småbymiljø i norsk del av Sápmi. Bygde-og småbymiljø er i denne sammenheng samfunn som består av mindre enn 20.000 innbyggere. Av seks deltakere har tre vokst opp i bygde-og småbymiljø der den samiske befolkningen utgjør majoritet.

Flere av deltakerne reflekterer over grunner til at man kan bli møtt negativt av andre i bygdemiljøer, enten på bakgrunn av seksuell orientering/kjønnsuttrykk eller samisk tilhørighet. Hvis en ser til det å bli møtt negativt basert på seksuell orientering/kjønnsuttrykk,

så har noen av deltakerne negative erfaringer i møte med bygde-og småbymiljøer, da gjennom enkeltpersoner eller representanter for grupper i bygde-og småbymiljøer. Hvorfor de erfarer disse negative hendelsene er uvisst, men deltakerne trekker i tvil at dette er et unikt samisk fenomen, men kanskje mer hva som kan beskrives som et bygdefenomen;

Ja, for jeg kjenner også mange kule folk i samisk sammenheng at det er vanskelig for meg å pin-pointe at det er et samisk fenomen eller ikke. Jeg tror generelt det er fremmedfrykt, altså, hvis du ser noe som ikke passer med din oppfatning av verden så (.) så for noen er det så provoserende at de må si ifra.

Ung/voksen homofil mann

Videre har flere av deltakerne også erfaringer med å bli møtt positivt i bygde-og småbymiljøer på sin seksuelle orientering. Basert på deltakernes beskrivelser, synes spesifikke miljøer som potensielt sett problematiske. Dette mer enn at småby-og bygdemiljøer generelt er unisont problematiske. En deltaker sier samtidig at det hviler et kvalitativt større ansvar på mennesker i bygde-og småbymiljøer. Dette fordi man i bygde-og småbymiljø i større grad må ta ansvar for å inkludere alle. Dette til forskjell fra mennesker som bor i byer, hvor det individuelle ansvaret ikke er like stort;

Jeg tenker at alle små miljøer har et problem. [...] For de samene som er på små plasser har nok et større ansvar enn samer på større plasser hvor man lettere kan gjemme seg nær sagt. Så det er vell det med i små miljøer tenker man ikke nødvendigvis at det finnes homoer rundt deg.

Eldre homofil mann

Familiemiljø:

Undertema familiemiljø viser til oppvekstmiljøet deltakerne har vokst opp i. Innunder dette undertemaet snakker deltakerne om hvordan familien har tatt det at de har stått fram som skeive, samt hvordan samisk kultur har blitt praktisert og etterlevd innad i deres nærmeste

familie. Nærmeste familie i denne sammenheng menes primært foreldre, søsken og i noen tilfeller besteforeldre.

Deltakerne beskriver å jevnt over å ha vokst opp i familier som har vært støttende ovenfor deltakernes seksuelle orientering/kjønnsuttrykk. Noen deltakere beskriver dog at deres besteforeldre kan ha holdninger til seksuelle minoriteter generelt som ikke er, eller har vært, udelt positivt. Samtidig blir det vektlagt fra disse deltakerne at også besteforeldrene har godtatt deres seksuelle orientering/kjønnsuttrykk etter at de har kommet ut til dem.

Samisk kultur og identitet har vært mer delt i forhold til hvorvidt det har vært uttalt i familien de har vokst opp i. De fleste av deltakerne har vokst opp med et sterkt tilknytning til samisk identitet gjennom familiens tilknytning til den samiske identiteten; «Nei, altså eneste forventning jeg har fått er at vi skal være stolte av den samiske bakgrunnen.»

Ung/voksen homofil mann.

Noen få deltakere har videre vokst opp med at den samiske identiteten skal tones ned i familien. Én deltaker beskriver at en besteforelder har tatt avstand til det samiske, og at dette oppleves vanskelig.

[...] den bestemora har jeg fått et anstrengt forhold til i ettertid. For hun er da samisk, men har som hun sier «skiftet blodet», bytta det ut. Hun liker ikke samer, hun liker ikke at PERSON og jeg da [...]er stolt av å være det.

Ung/voksen ikke-binær

Minoritet i majoritetsmiljø:

Undertema minoritet i majoritetsmiljø reflekterer deltakerne hvordan de har blitt møtt av storsamfunnet, eller majoritet, på sin samiske tilhørighet og/eller deres seksuelle orientering/kjønnsuttrykk.

Deltakernes erfaringer rundt å være skeiv i møte med majoritetssamfunnet beskrives som stort sett positivt, eller at det har blitt møtt med aksept. Noen deltakere har blitt møtt negativt med hensyn på deres seksuelle orientering/kjønnsuttrykk i møte med majoritetssamfunn. Mange av de negative erfaringene her beskrives dog som enkeltstående hendelser, og blir videre ikke ilagt betydelig vekt fra deltakernes side. Samtidig beskriver flere av deltakerne kjennskap til andre, uavhengig hvorvidt de er samiske eller ikke, som har negative erfaringer knyttet til sin seksuelle orientering/kjønnsuttrykk i møte med majoritet.

Når deltakerne beskriver egne erfaringer som samisk i møte med majoritetssamfunnet, er bildet mer nyansert. Det beskrives i større grad erfaringer som oppleves strevsomme i møte med majoritetsmiljøet sammenlignet med skeiv identitet i møte med majoritet. Det kan gå på at deltakerne blir ufrivillig representanter for det samiske i en majoritetskontekst. Dette kan innebære at de må besvare spørsmål om samiske tema, eller at de blir møtt med stereotype oppfattelser av det samiske fra majoritet. Dette beskriver flere deltaker som slitsomt;

((deltaker sukker)) det kan jo være litt slitsomt til tider, ehm (.) spesielt hvis man er ny et sted, så tør man ikke å tulle så mye med det (.) tørr ikke å (.) for eksempel nå når jeg har blitt bedre kjent med mine kolleger så kan jeg jo si «jeg vet da faen hvordan man har det i sør-samisk område, hvorfor skal jeg vite det?» og sånn. Jeg tør å være mye friere i det å ikke vite, og ikke ta så mye ansvar for å være den samiske representanten, men (.) i kontekster der man ikke kjenner så godt (.) ehm (.) folkene, så blir man jo ofte sånn (.) man må tenke gjennom og være korrekt og (.) nesten sånn at man må begynne å Google. (.) kan være slitsomt, men (.)

Ung/voksen homofil mann

Samtidig har flere av deltakerne også positive erfaringer i møte med majoritet på bakgrunn av sin samiske identitet. I flere kontekster kan deres samiske identitet bli møtt med

hva som beskrives som positiv nysgjerrighet. Samtidig kan også positiv nysgjerrighet fra majoritet medfølge spørsmål som er mer eller mindre godt gjennomtenkt;

Eller eksotisk da. Det er ikke nødvendigvis negativt det heller, men. Det blir sånn «åh, ja!» at du får en masse spørsmål. Enkelte kan være ganske tåpelig, men. Men det jeg opplever det som positiv nysgjerrighet.

Eldre homofil mann

På det samiske så har jeg så og si bare hatt bare støttende venner. Det har selvfølgelig kommet spørsmål fra uvitenhet, for eksempel om jeg har rein og sånn, men det tar ikke jeg som noe negativt. Eller at vennene mine tar læreboka mi og prøver å lese samisk. Jeg tar ikke det som noe negativt, det er vell heller at de prøver å være artig.

Ung/voksen homofil mann

Religiøse miljøer:

Religiøse miljøer beskrives av noen deltakere som potensielt problematiske sett i sammenheng med deres seksuelle orientering/kjønnsuttrykk. Innunder religiøse miljøer nevnes læstadianisme av noen av deltakerne som særskilt konservativ med tanke på kjønnsforståelse og seksualitet. Noen av deltakerne har negative erfaringer med religiøse miljøer, enten gjennom møte med enkeltpersoner som representerer disse, eller at religiøse normer og verdier har vært uttalte i de miljøene de har levd i tidligere.

Samiske miljøer:

De fleste deltakerne i undersøkelsen omgås i samiske miljøer i sitt daglige liv. Da i form av samiske venner, samiske foreninger eller familie. I samiske miljøer har alle deltakerne generelt hatt positive erfaringer rundt å være åpen om sin skeive identitet;

[...] stort sett veldig positivt (.) ehm (.) ehm (.) veldig sånn (.) «åh, er du homo, da må du møte han, han er også skeiv!» ((latter)) nei det har egentlig (.) vært veldig positivt, jeg har aldri opplevd noe negativt ved det (.) hvertfall ikke i de samiske miljøene. Det

har heller vært sånn, for eksempel i fylla at folk har kommet bort og sagt «åh du er så tøff som tørr å være deg selv» så blir jeg litt sånn «ja» (.) altså ja. [...]

Ung/voksen homofil mann

Det vektlegges av flere av deltakerne at det er vanskelig å skulle påpeke elementer ved samisk kultur som er fiendtlig mot seksuelle minoriteter. Flere deltakere vektlegger at eventuell hets basert på seksuell orientering/kjønnsuttrykk må ses i kontekst til samfunnet der hetsen mot seksuelle minoriteter oppstår.

Innenfor undertema samisk miljø blir reindriftsmiljøene nevnt av noen deltakere, enten fordi de har tilknytning til, eller at de har bekjente i reindriftsmiljøer. Reindrifta beskrives her som konservativt med tanke på kjønnsroller og kjønnsforståelse. Det kommenteres ikke direkte at reindrifta er konservativ fordi det er en samisk næring per se, men mer grunnet en machokultur i reindrifta som kan gjøre det vanskeligere å være åpen om sin seksuelle orientering sammenlignet med andre miljøer. Videre poengterer én deltaker at reindriftsmiljøet igjen blir et miljø innad i et lite samisk miljø. En machokultur i reindrifta kan medføre at rommet for seksualitets-og kjønnsuttrykk blir mindre for de som er skeive i reindrifta;

Jeg tenker at det fortsatt er en litt sånn (.) i hvert fall i de reindriftsmiljøene jeg kjenner til (.) men jeg tror at de som er homofil og er i reindrifta også må tilstrebe seg å tilpasse seg et gitt uttrykk og jeg tror ikke det er så stort rom for (.) ehm (.) skeive (.) tydelige skeive i reindrifta [...]

Ung/voksen homofil mann

Skeive miljøer:

Flere av deltakerne i utvalget omgås i et skeivt miljø i sitt daglige liv, da gjennom skeive venner eller gjennom skeive organisasjoner. Noen få av deltakerne omgås ikke noe skeivt miljø, og ytrer samtidig at de ikke har behov for, eller savner dette.

Deltakerne har stort sett blitt møtt positivt i skeive miljøer på at de er samiske, foruten én deltaker som har hatt litt blandede erfaringer med å være åpen om sin samiske bakgrunn i skeive miljøer. Deltakeren beskriver at skeive miljøer kan ha fordommer mot andre, men spesielt for disse miljøene er at fordommer legitimeres med et rasjonale om at skeive allerede er en minoritet, og angivelig er mer berettiget til å ha negative holdninger mot andre.

Samiske skeive miljøer:

Flere av deltakerne har samiske skeive venner og bekjente som i sin tur utgjør et samisk skeivt miljø. Viktigheten av et samisk skeivt miljø vektlegges særlig av de deltakerne som er «ung/voksen». Dette fordi et samisk skeivt miljø danner et fellesskap der de kan dele og utveksle skeive erfaringer innenfor en samisk kontekst. Grunnet at gruppen samisk skeive er liten i seg selv, og at man kanskje i større grad kan oppleve en følelse av å være alene som skeiv samisk, styrkes trolig viktigheten av samiske skeive miljøer og fellesskap;

Jeg tror det er viktig at det er andre samiske LHBT-personer som (.) som kanskje har samme opplevelser og at det er trygt å være med dem. Og at det går greit å være med andre, at det faktisk finnes et LHBT-fellesskap i det samiske. At man ikke er alene rett og slett.

Ung/voksen homofil mann

Samfunnsstrømninger som påvirker identitet:

Hovedtemaet samfunnsstrømninger som påvirker identitet viser til de mer strukturelle forholdene i samfunnet som påvirker identitet. Dette er kvalitativt forskjellig fra miljøer, da samfunnsstrømninger påvirker mer indirekte kontra direkte kontakt med miljøer. Innunder dette finner man blant annet historiske hendelser som er viktig for gruppen, kulturelle aspekter, politiske føringer og samfunnsdiskurs generelt. Undertema som framkommer er fornuksprosessen sin påvirkning av samisk identitetsforståelse. Deltakerne snakker også generelt om hvordan representasjon av samiske skeive i samfunnet i dag bidrar til en endring i

den kollektive oppfattelsen av gruppene som helhet. Noen deltakere reflekterer rundt at økt synlighet og representasjon gjør det lettere å stå fram som skeiv og/eller være uttalt om sin samiske identitet.

Fornorsking:

I undertema fornorsking reflekterer én deltaker at en konsekvens av fornorskingsprosessen kan medføre at samiske som bryter med kjønns-og seksualitetsnormer kan bli møtt negativt i samiske miljøer;

[...]også det med fornorsking (.) du har gjennom livet blitt fortalt at du ikke er bra nok, at samisk kultur ikke er bra nok (.) så (.) man jobber hardt for å fremstå som (.) ehm (.) hvert fall ikke vise svakhet da, og det at (.) du bryter normen og gjør noe som er fremmed og uvandt, som (.) som kanskje anses som ikke innenfor kjønnsrollene blir du jo kanskje ekstra, det vi snakka om det med minoritetsstress, altså at «herregud han går rundt å sminker seg» du må jo framstå (.) ordentlig.

Ung/Voksen homofil mann

Dette blir presentert som én mulig forklaring for hvorfor det kvalitativt sett kan være vanskeligere å være skeiv i samiske miljøer;

Jørgen: Ja, så kommer det noen som har et annet kjønnsuttrykk som (.) som bryter litt med den oppbygningen etter fornorskingen og etter på å ha hatt en følelse av mindreverd, systematisk og strukturell diskriminering og (.) det blir et sånn symbol, det bryter med det vi jobber for, så derfor syns vi ikke noe om det her.

Deltaker: kan være. Altså, jeg vet ikke hva grunnene kan være. Det kan kanskje være. Det blir litt som når vi tenker på representasjon (.) hvis noen representerer deg og ditt på en dårlig måte, så blir man litt (.) og jo mer (.) ja, jo flere rollemodeller man har, jo mer synlighet man har jo bedre er man rustet til å takle forskjellige uttrykk og trenger ikke å være så homogent uttrykk.

Ung/voksen homofil mann

I gjenoppbygningen av samisk kultur etter fornorskingsprosessen, beskriver flere av deltakerne større samisk representasjon og synlighet i offentligheten som positivt. Økt synlighet gjør at den generelle oppfattelsen av samiske generelt har endret seg; «[...]men også det å være samisk har gått fra å være noe trasig og traust, til at vi nå har representasjon, man har kule folk som er synlige.»

Ung/voksen homofil mann.

Synet på skeive i dagens samfunn har også endret seg. Rettighetskamp og synlighet for skeive har blitt noe som også majoritetsbefolkningen tar del i.

Det er jo ikke sånn som det var før, det var skummelt å gå i pride-tog, for det var et bevis på at du er homo. Nå går jo hele barnehagen i pride-tog, ferdig med det. Og det er jo litt deilig. Men jeg vet ikke, jeg får ikke samme følelsen av (.) men det er kanskje med at det var litt skumlere når jeg var ung.

Eldre homofil mann

Sekundærfunn ikke direkte relatert til identitetsutvikling og identitetsforståelse:

I undersøkelsen framkommer det tre sekundære hovedtema som ikke er direkte relatert til identitetsforståelse-og identitetsutvikling. To av disse sekundære hovedtemaene kommer fram gitt at de er eksplisitt etterspurt i intervjuene med deltakerne. Dette er hovedtemaene «Råd til hjelpere i helsevesenet som møter samiske skeive klienter» og «Budskap til samfunnet fra deltakere». Siste sekundære hovedtema er «helse».

Råd til hjelpere i helsevesenet som møter samiske skeive klienter:

Deltakerne har blitt spurt hva de tenker hjelpere i helsevesenet bør være bevisst på i møte med samiske skeive klienter. Flere deltakere snakker om at det er viktig at hjelpere er bevisst på å se individet i den konteksten de eksisterer i, det være seg både kulturelt og historisk. En deltaker snakker om viktigheten av transparens og refleksivitet mellom hjelper

og den som søker hjelp. Dette for å skape tillit og trygghet. En deltaker snakker om viktigheten av at hjelper åpner opp og lytter til det som blir sagt. En annen deltaker sier at det er viktig at man som behandler er bevisst på egne fordommer i møte med den som søker hjelp.

Budskap fra deltakere:

Til storsamfunnet sier flere deltakere at storsamfunnet bør etterstrebe å ta perspektivet til minoriteter, slik at gruppen selv da slipper å ta kampen om å fremme perspektivene i alle sammenhenger. Flere deltakere snakker om at skeive samiske eksisterer, selv om de er få, og at dette i noen sammenhenger blir glemt av både det samiske og norske samfunnet. Til samiske LHBTIS-personer som fortsatt ikke er åpen om sin skeive identitet har én deltaker følgende budskap;

At det ikke er farlig. At det (.) samfunnet er mer åpent enn man tror at det er, og spesielt på sånne her små plasser (.) at det ser mye skumlere ut enn det det egentlig er. Det tror jeg er viktig å formidle.

Ung/voksen skeiv kvinne

Helse:

Helse er et tema som dukker opp hos to av deltakerne. Her snakkes det om psykiske helseplager i form av å enten oppleve, eller ha gått i behandling for psykiske helseplager. Dette nevnes i begge tilfeller i bisetninger.

Diskusjon:

Denne undersøkelsen har søkt å forklare hvordan et utvalg samiske LHBTIS-personer forstår og skaper sin egen personlige identitet, samt hvilke miljøer som er mer eller mindre fordelaktige for identitetsutvikling og identitetsforståelse blant deltakerne. I undersøkelsen framkommer det tre hovedtema. Alle tre hovedtema kan ses på som bidrag til hvordan deltakerne skaper og forstår egen personlige identitet. Felles for alle deltakerne er at de

beskriver en helhetlig forståelse av egen identitet. Utvikling av egen identitet beskrives for flere av deltakerne å ha vært en prosess som har vært mer eller mindre utfordrende. Samtidig uttrykker de fleste deltakerne en tilfredshet ved egen identitetsstatus på nåværende tidspunkt. Beskrivelsene tilsier at deltakerne på tross av å kunne oppleve dobbel stigmatisering både med tanke på seksuell orientering/kjønnsuttrykk og etnisk tilhørighet, synes å være tilfreds rundt egen identitetsstatus. Videre beskrives majoriteten av miljøene deltakerne er i, eller har vært i, å være gode for deltakernes identitetsutvikling og identitetsforståelse.

Flere faktorer bidrar trolig til at deltakerne opplever egen personlige identitet som helhetlig og tydelig. Det kan ses i sammenheng med personlige kvaliteter ved deltakerne. Det kan også belyses ved å se på miljøene deltakerne deltar i, og hvordan disse miljøene er mer eller mindre fordelaktige for deltakernes identitetsutvikling og identitetsforståelse.

Avslutningsvis er det også interessant å belyse deltakernes bevissthet og forhold til henholdsvis samisk og skeiv identitet.

Personlige kvaliteter ved deltakerne:

Hvis man ser på deltakernes personlige kvaliteter som medfører en god og helhetlig forståelse av personlig identitet, så beskriver flere av deltakerne å ha tatt aktive valg i eget liv for å skape sin egen identitet som samisk. Dette på linje med hva Phinney (1989) beskriver i sin modell som moratorium, for deretter å oppnå en etnisk identitet. Noen deltakere beskriver å ha vært en del av en samisk minoritet i sitt nærmiljø i oppveksten. Dette kan bety at disse deltakerne nok mer aktivt har måttet skape egen identitet som samisk, på linje med hva Berzonsky (1989) beskriver som informasjonsorientert identitetsstil. For de som har vokst opp i samiske majoritetssamfunn beskrives identitet som samisk å ikke ha vært bevisst i oppveksten. Dette kan bety at de har mottatt sin samiske identitet fra miljøet rundt i større grad enn å ha aktivt skapt den selv, hvilket Berzonsky (1989) beskriver som normativ identitetsstil.

Deltakerne har også akseptert og er åpen om sin seksuelle orientering/kjønnsuttrykk, både for seg selv og utad. Dette er en erkjennelsesprosess som kan ta lang tid for skeive generelt (Rosario et al., 2006), og kan være mer eller mindre strevsom. Medvirkende til dette kan være at det å komme ut er en unik utviklingsprosess for skeive sammenlignet med heterofil ungdom (Floyd & Stein, 2002). Deltakerne har likefullt utforsket og erkjent sin skeive identitet. Dette kan beskrives som identitetsoppnåelse i samsvar med Marcias (1980) teori om identitetsstatuser.

Samfunnets holdninger blitt mer positive ovenfor skeive sammenlignet med tidligere (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Av den grunn er det kanskje blitt lettere å være åpen om sin seksuelle orientering/kjønnsuttrykk. Et samfunn som er mer åpne for seksuelle orienteringer/kjønnsuttrykk kan videre ses i relasjon til at LHB-ungdomskohorter er stadig yngre når de velger å komme ut (Dunlap, 2016).

Videre kan man spørre seg hvordan det har vært å bekle en identitet som skeiv når konsensus i samfunnet har vært annerledes. Hvis man ser til de som er definert som «eldre» i utvalget, kan man på generell basis si at de har vokst opp i en tidsperiode hvor både det å henholdsvis være skeiv og samisk har vært mer utfordrende. Samtidig beskriver til de eldre i utvalget å ikke ha hatt store vansker med sin identitet i oppveksten. De beskriver også å ha blitt møtt på sin identitet i stor grad. Videre er mange av beskrivelsene de «eldre» kommer med i tråd med det som kan beskrives som resiliensfaktorer i eksisterende litteratur (Friborg et al., 2003). Det kan også kalles psykologisk robusthet, der individet i mindre grad lar seg påvirke av miljøfaktorer (Hartman & Belsky, 2016).

De «eldre» i utvalget beskriver også å ha hatt mennesker i livet som, på tross av et eventuelt annet konsensus i datidens samfunn, har møtt de med aksept. Generelt ser man at familie eller nære venner være en viktig buffer mot negative evalueringer fra miljøer utenfra rettet mot egen identitet (Pittman et al., 2011).

Sett i lys av den bioøkologiske modellen (Bronfenbrenner, 1979, 1986) kan man argumentere for endringer på samfunnsnivå har gjort det lettere å være skeiv og samisk i dag kontra tidligere. Dette trolig grunnet lovverk og rettigheter som beskytter gruppene, samt anerkjennelse, økt synlighet og representasjon i majoritetssamfunnet. Dette har trolig de som er definert som «ung/voksen» i utvalget profitert på i form av at det kan være lettere å bekle identitet som samisk og skeiv. Det betyr nødvendigvis ikke at deltakerne som er «ung/voksen» er mindre psykologisk robuste enn de «eldre». Eksempelvis finner Hansen og Skaar (2021) jevnt over høy grad av resiliens hos samisk ungdom i deres utvalg. Samtidig vil en endring i samfunnets kollektive oppfatning medføre at individet ikke er like avhengig av personlige resiliensfaktorer for å bekle en identitet, da miljøene trolig er positivt innstilt.

Forskning som har anvendt en bioøkologisk modell som tolkningsramme hypotetiserer at skeive i dag kvalitativt sett trolig har det bedre kontra tidligere grunnet samfunnsendringer på makro-nivå (Mustanski et al., 2014). Dette blant annet grunnet en endring i holdninger fra majoritet generelt som er mer positiv ovenfor skeive (Mustanski et al., 2014). En nyere studie finner at samfunn med lavere grad av strukturell stigmatisering medførte mindre psykiske helseplager, samt større åpenhet rundt egen seksuelle orientering blant menn som har sex med menn (Pachankis et al., 2021). Strukturell diskriminering motvirkes her av blant annet av lovverk som beskytter mot diskriminering, samt endring i majoritets holdninger (Pachankis et al., 2021). Sett i sammenheng med deltakernes beskrivelser om at de jevnt over er tilfreds med egen identitetsstatus, kan trolig samfunnsstrukturelle endringer være medvirkende til at det er lettere å ha tilknytning til en identitet som skeiv. Trolig kan også endringer i samfunnsstrukturelle forhold ha medvirket til at tilknytning til samisk identitet også er lettere i dag kontra tidligere.

Miljøets kvaliteter for identitetsutvikling og identitetsforståelse:

Miljøene deltakerne deltar i beskrives som gode, og deltakerne beskrives å stort sett bli møtt med aksept på sin doble minoritetsstatus. Ut fra beskrivelsene virker det ikke som deltakerne behøver å velge mellom identitetene utad, men heller har tilknytning til begge. Dette er et mulig utviklingsutfall som er omtalt i Giertsens (2003) artikkel.

Finnes det videre noen fellestrekk ved miljøene? Eksempelvis deltar de som er «ung/voksen» i mange tilfeller i miljøer med folk på egen alder og samme demografiske tilhørighet. Disse kunne man valgt å kalle liberale miljøer, gitt at unge og voksne i dag om mulig er mer progressive sammenlignet med eldre (se Tyldum, 2019). Samtidig kan en slik påstand framstå noe unyansert. Deltakerne har blant annet blitt møtt med aksept i sin nærmeste familie på sin seksuelle orientering/kjønnsuttrykk. Aksept, uavhengig om den er uttalt eller ikke, synes også å være tilfellet i mange av miljøene deltakerne deltar i, både norske og samiske. Tatt høyde for dette, kan man kanskje heller se konturene av en generell holdningsendring på tvers av miljøene deltakerne deltar i, mer enn at de eksklusivt deltar i liberale miljøer.

Med tanke på at diskriminering foregår i Norge i dag, både ovenfor samiske (Hansen & Skaar, 2021; Hansen & Sørli, 2012) og skeive (Fladmoe et al., 2019), blir trolig gode miljøer viktige. Kanskje særlig de samiske skeive miljøene, da de kan utgjøre et sosialt fellesskap blant samiske skeive, samt danner en kollektiv identitetsfølelse som samisk skeiv.

Bevissthet og forhold rundt samisk og skeiv identitet:

For seg selv beskriver deltakerne at det å være samisk og skeiv ikke ses på som motsetningsforhold, men heller å være aspekter av den helhetlige personlige identiteten. Tilknytning til disse to identitetene beskrives ulikt blant deltakerne. For de fleste deltakerne synes den samiske identiteten å tilskrives en større referanseramme for personlig identitet kontra deres skeive identitet. At samisk identitet rommer mer av deres personlige identitet sammenlignet med skeiv identitet kan forklares ut fra flere forhold.

Generelt sett ser man at etnisitet kan være svært definerende blant etniske minoriteter generelt, blant annet grunnet bevissthet rundt slekt og avstamning (Liebkind, 2006, s. 79). Samisk identitet er nedarvet som vertikal identitet fra familie, samt som horisontal identitet gjennom deltakelse i samiske miljøer (Solomon, 2012, s. 2). Gitt at den samiske referanserammen er stor for flere av deltakerne, blir trolig tilknytning til samisk identitet dertil sterk for deltakerne.

Flere deltakere beskriver at seksuell orientering for dem ikke nødvendigvis er veldig definerende for deres personlige identitet. Dette kanskje fordi skeiv identitet generelt er en horisontal identitet, og i større grad er avhengig av aktiv deltakelse i skeive miljøer for å bli fremtredende. (Solomon, 2012, s. 2). Det kan også ha med at seksuell orientering/kjønnsuttrykk for nyere alderskohorter ikke er like definerende for personlig identitet sammenlignet med tidligere alderskohorter slik Cohler og Hammack (2007) argumenterer for i sin artikkel.

Samtidig som at samisk identitet synes å kvalitativt være mer definerende for deltakernes personlige identitet, framkommer det også flere negative erfaringer. Dette da sammenlignet med deltakernes beskrivelser av å bli møtt på sin skeive identitet utad.

De negative erfaringene rundt samisk identitet synes videre å kunne komme både fra majoritetsbefolkningen, samt fra andre samer. Noen deltakere beskriver erfaringer, enten for seg selv eller for andre, å ikke bli møtt som samisk nok i noen samiske miljøer. Samtidig kan flere deltakere også oppleve negative erfaringer i møte med majoritetsbefolkningen på sin samiske identitet. Det kan eksempelvis gå på bli møtt med stereotype oppfatninger, uvitenhet eller å bli ufrivillig representant for det samiske i en majoritetskontekst.

Å bli møtt på å være mer eller mindre samisk i noen samiske miljøer beskrives ikke av deltakerne som direkte relatert til seksuell orientering. Én av deltakerne sier dog at seksualitet og kjønnsuttrykk som ikke er normative kan bryte med forventninger og normer som

eksisterer i visse samiske miljøer. Samtidig beskrives andre dimensjoner å være viktigere i evalueringen rundt hvem som er samisk nok og ikke. Flere deltakere beskriver at det i mange tilfeller er relatert til slekt, språkkompetanse i samisk og stedlig tilknytning. Disse beskrivelsene deltakerne kommer med er på linje med eksisterende forskning (se Nystad et al., 2017). Å ikke bli akseptert av egen etniske gruppe er videre noe som kan være veldig stressbelastende for individet (Lay & Nguyen, 1998).

Flere deltakere beskriver at enkelte miljøer der skeiv identitet kan være vanskelig. Eksempelvis beskriver flere deltakere at religiøse miljøer de har opplevd, eller vet om, kan ha et mer konservativt syn på kjønn og seksualitet. Flere deltakere beskriver videre at de ikke tilhører eller deltar i slike miljøer. Dette kan ses i relasjon til funn gjort av Hansen og Skaar (2021) der man ser at færre samiske ungdommer er i ett religiøst miljø sammenlignet med foreldre-og besteforeldregenerasjonen. Samtidig har tidligere forskning vist til at samiske samfunn kan ha innslag av religiøse strømninger, som igjen gjør det vanskelig å bryte normer for seksualitet og kjønn (Grønningsæter & Nuland, 2009). Dette er videre trolig ikke noe som er unikt for samiske miljøer, da man ser at religiøse miljøer i norske bygdesamfunn også kan oppleves ekskluderende av LHBTIS-personer (Stokke et al., 2018). Dette igjen kan tale for at enkelte miljøer, mer en samfunnet generelt, kan møte skeiv identitet negativt.

På tross av å kunne oppleve å bli møtt negativt i forbindelse med egen identitet, synes flere deltakere å ikke ilegge disse hendelsene stor definisjonsmakt over dem selv. Tvert imot er fokuset i mange tilfeller på positive aspekter og at deltakerne generelt sett er tilfreds. Dette er sånn sett et interessant funn. Dette kan vitne om at dobbel minoritet ikke nødvendigvis betyr dobbel diskriminering, ei heller dobbelt så vanskelig å være.

Fokus i mange av deltakernes beskrivelse er at de jevnt over opplever egen identitet som helhetlig, samt at miljøene som er viktige for deltakerne også møter de på en god måte. Selv om tidligere forskning kan tilsi at det kan være flere utfordringer ved å være samisk og

skeiv, er det interessant at deltakerne på tross av dette i stor grad trekker fram positive aspekter ved egen identitet som dobbel minoritetsstatus. Dette kan belyse det det som kan kalles en normalvariasjon som ikke har blitt belyst like godt tidligere i gruppen.

Konklusjon:

Selv om deltakerne har tilknytning til en dobbel minoritetsstatus, synes generelt deltakerne i undersøkelsen å være tilfreds ved egen identitetsstatus. Å være samisk og skeiv beskrives videre av flere å ikke være noe motsetningsforhold. Deltakerne beskriver jevnt over flere faktorer som har bidratt positivt i prosessen ved å skape og forstå egen identitet. Slike faktorer kan være å mer eller mindre aktiv utforskning av egen identitet, samt danne tilknytning til den. Personlige kvaliteter ved deltakerne selv, hvilket kan beskrives som resiliensfaktorer, bidrar trolig også til dette.

Deltakerne beskriver også gjennomgående er at de miljøene som er viktige referansepunkt for deltakerne, har møtt deltakerne med aksept. Negative erfaringer beskrives av deltakerne, men for flere ilegges ikke disse stor vekt.

Videre framkommer også beskrivelser av endringer i samfunnet som om mulig gjør det lettere å danne tilknytning til en identitet som henholdsvis skeiv og samisk. I dette kan man snakke om økt representasjon, økt tilfang av rollemodeller og større åpenhet i både norske og samiske samfunn.

For videre forskning på feltet vil det kunne være interessant å se nærmere på beskyttelses- og resiliensfaktorer i gruppen samiske skeive. Her kan man se på individuelle faktorer, miljøfaktorer og strukturelle beskyttelsesfaktorer.

Begrensninger:

Deltakerne i denne undersøkelsen har blitt forsøkt rekruttert bredt med tanke på geografisk bosted, oppvekststed, kjønn og alder. Samtidig er det en overvekt av homofile menn i utvalget. Det hadde om mulig blitt annerledes dersom tilfanget av kvinner og/eller

andre undergrupper av kjønnsidentiteter/kjønnsuttrykk var bedre representert. Blant annet finner man at homofile menn i 2021 synes å rapportere liknende levekår som heterofile, dog med noe større prevalens av psykiske helseplager (Anderssen et al., 2021). Tatt dette i betraktning kunne andre funn framkommet dersom utvalget var mer heterogent med tanke på seksuell orientering/kjønnsuttrykk.

Denne undersøkelsen har forsøkt å belyse normalvariasjon for identitetsutvikling og identitetsforståelse blant samiske skeive. Blant mennesker innenfor gruppen samiske skeive vil det trolig alltid være nyanser, og noen vil om mulig oppleve egen minoritetsstatus mer strevsom enn andre.

Deltakerne har blitt rekruttert på bakgrunn av å delta i en samtale om identitet som samisk LHBTIS-person. Ved å si ja til å delta har kanskje deltakerne et mer avklart forhold til egen identitet kontra andre.

Jeg er ikke samisk selv, og kan av den grunn ha misforstått deltakere, både i intervju og analyseprosessen. Jeg er videre åpent homofil, og min egen forståelsesramme som seksuell minoritet kan ha farget arbeidet ubevisst. Hovedfokus på psykologifaglig vinkling kan også gjøre andre relevante fagfelt mindre synlige.

Referanser:

Almås, E. & Benestad, E. E. P. (2017). *Sexologi i Praksis* (3. utg.). Universitetsforlaget.

Anderssen, N., Buer, L., Olaniyan, O. S. & Malterud, K. (2016). *Kartlegging av levekår blant lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Et indikatorsett for ti års oppfølging*. Universitetet i Bergen.

https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/UiB_Indikatorer_LHBT_levekar_2016.pdf

Anderssen, N., Eggebø, H., Stubberud, E. & Holmelid, Ø. (2021). *Seksuell orientering, kjønns mangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020*. Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen.

https://www.buudir.no/globalassets/global/nbbf/kjonn_identitet/seksuell_orientering_kjønsmangfold_og_levekar_resultater_fra_sporreundersokelsen_2020.pdf

Anderssen, N. & Malterud, K. (2013). *Seksuell orientering og levekår*. I N. Anderssen & K. Malterud (Red.). Uni Research.

<https://www.buudir.no/lhbt/Dokumentside/?docId=BUF00002184>

Arntzen, M. & Kahrs, K. (2013). *De Usynlige Kjønn*. Fagbokforlaget.

Bals, M., Turi, A. L., Skre, I. & Kvernmo, S. (2010). Internalization symptoms, perceived discrimination, and ethnic identity in indigenous Sami and non-Sami youth in Arctic Norway. *Ethnicity & Health*, 15(2), 165-179.

<https://doi.org/10.1080/13557851003615545>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2017). *Holdninger til lhbtqi-personer i 2017*.

https://www.buudir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtqi/Holdninger/#heading38394

Barne- og likestillingsdepartementet. (2021). *Trygghet, mangfold og åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika 2021–2024*. Barne- og

likestillingsdepartementet.

https://www.regjeringen.no/contentassets/023227879f06471793113a7f116e71b9/2106-24-handlingsplan-lhbtqi_-pdf

- Berzonsky, M. D. (1989). Identity style: conceptualization and measurement. *Journal of Adolescent research*, 4(3), 268-282. <https://doi.org/10.1177/074355488943002>
- Binder, P.-E. (2018). *Hvem Er Jeg?: Om å Finne og Skape Identitet*. Fagbokforlaget.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brinkmann, S. & Kvale, S. (2015). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing* (3. utg.). Sage.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723-742. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.22.6.723>
- Chrysochoou, X. (2004). *Cultural Diversity: Its Social Psychology*. Blackwell.
- Clarke, V. & Turner, K. (2007). Clothes maketh the queer? Dress, appearance and the construction of lesbian, gay and bisexual identities. *Feminism & Psychology*, 17(2), 267-276. <https://doi.org/10.1177/0959353507076561>
- Cohler, B. J. & Hammack, P. L. (2007). The psychological world of the gay teenager: Social change, narrative, and “normality”. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(1), 47-59. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9110-1>
- Dolfsma, W. (2004). Consuming symbolic goods: Identity & commitment - Introduction. *Review of Social Economy*, 62(3), 275-276. <https://doi.org/10.1080/0034676042000253891>

Dunlap, A. (2016). Changes in coming out milestones across five age cohorts.

Journal of Gay and Lesbian Social Services, 28(1), 20-38.

<https://doi.org/10.1080/10538720.2016.1124351>

Eggebø, H., Stubberud, E. & Anderssen, N. (2019). *Skeive livsløp. En kvalitativ studie av levekår og sammensatte identiteter blant lhbtis-personer i Norge*. 2019:6.

Nordlandsforskning. <https://bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005039>

Fladmoe, A., Nadim, M. & Birkvad, S. R. (2019). *Erfaringer med hatytringer og hets blant LHBT-personer, andre minoritetsgrupper og den øvrige befolkningen*. 2019:4. Institutt for Samfunnsforskning.

<https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004820>

Floyd, F. J. & Stein, T. S. (2002). Sexual orientation identity formation among gay, lesbian, and bisexual youths: Multiple patterns of milestone experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 12(2), 167-191. <https://doi.org/10.1111/1532-7795.00030>

Fors, M. (2018). *A Grammar of Power in Psychotherapy: Exploring the Dynamics of Privilege*. American Psychological Association.

Forskrift om nasjonal retningslinje for psykologutdanning. (2020).

Forskrift om nasjonal retningslinje for psykologutdanning (FOR-2020-01-03-16).

Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2020-01-03-16>

Friborg, O., Hjemdal, O., Rosenvinge, J. H. & Martinussen, M. (2003). A new rating scale for adult resilience: what are the central protective resources behind healthy adjustment? *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 12(2), 65-76.

<https://doi.org/10.1002/mpr.143>

Friborg, O., Sørli, T. & Hansen, K. L. (2017). Resilience to discrimination among indigenous Sami and non-Sami populations in Norway: The SAMINOR2 Study.

Journal of Cross-cultural Psychology, 48(7), 1009-1027.

<https://doi.org/10.1177/0022022117719159>

Giertsen, M. (2003). En minoritet i minoriteten: Homofile i samiske miljø og samer i

homofile miljø. *Tidsskrift for Religion og Kultur*, 1, 12-19.

<https://munin.uit.no/handle/10037/22721>

Gram, K. H. (2021). *1 av 3 skeive lite tilfreds med egen psykisk helse*. Statistisk Sentralbyrå.

Hentet 17.11.2021 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/1-av-3-skeive-lite-tilfreds-med-egen-psykisk-helse>

Grønningsæter, A. B. & Nuland, B. R. (2009). *Lesbiske og homofile i Sápmi. En narrativ*

levetårsundersøkelse. Forskningsstiftelsen FAFO, 26. <https://www.faf.no/zoo-publikasjoner/faf-rapporter/item/lesbiske-og-homofile-i-sapmi>

Hansen, K. L., Melhus, M., Høgmo, A. & Lund, E. (2008). Ethnic discrimination and bullying

in the Sami and non-Sami populations in Norway: the SAMINOR study. *International Journal of Circumpolar Health*, 67(1), 99-115.

<https://doi.org/10.3402/ijch.v67i1.18243>

Hansen, K. L. & Skaar, S. W. (2021). *Unge samers psykiske helse. En kvalitativ og kvantitativ av unge samers psykososiale helse*. UiT Norges arktiske universitet.

https://uit.no/Content/721559/cache=20210403160302/Miha_Unge_samer_rapport_digital.pdf

Hansen, K. L. & Sørli, T. (2012). Ethnic discrimination and psychological distress: A study

of Sami and non-Sami populations in Norway. *Transcultural Psychiatry*, 49(1), 26-50.

<https://doi.org/10.1177/1363461511433944>

Hartman, S. & Belsky, J. (2016). An Evolutionary Perspective on Family Studies: Differential

Susceptibility to Environmental Influences. *Family Process*, 55(4), 700-712.

<https://doi.org/10.1111/famp.12161>

Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011).

Lov om kommunale helse-og omsorgstjenester m.m. (LOV-2011-06-24-30). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/2011-06-24-30>

Kirkness, V. J. & Barnhardt, R. (1991). First Nations and Higher Education: The Four R's -

Respect, Relevance, Reciprocity, Responsibility. *Journal of American Indian*

Education, 30(3), 1-15.

Kuhn, G. (2020). *Liberating Sápmi: Indigenous Resistance in Europe's Far North*. PM Press.

Kvernmo, S. I. V. & Heyerdahl, S. (1996). Ethnic identity in aboriginal Sami adolescents:

The impact of the family and the ethnic community context. *Journal of Adolescence*,

19(5), 453-463. <https://doi.org/10.1006/jado.1996.0043>

Lay, C. & Nguyen, T. (1998). The role of acculturation-related and acculturation non-specific

daily hassles: Vietnamese-Canadian students and psychological distress. *Canadian*

Journal of Behavioural Science, 30(3), 172-181. <https://doi.org/10.1037/h0087060>

Jensen, L. A., Arnett, J. J. & McKenzie, J. (2011). Globalization and Cultural Identity. I S. J.

Schwartz, K. Luyckx & V. L. Vignoles (Red.), *Handbook of Identity Theory and*

Research. (s. 285-301). Springer New York. [https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-](https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9)

9

Liebkind, K. (2006). Ethnic Identity and Acculturation. I D. L. Sam & J. W. Berry (Red.), *The*

Cambridge Handbook of Acculturation Psychology (s. 78-96). Cambridge University

Press.

Malterud, K. (2017). *Kvalitative Forskningsmetoder for Medisin og Helsefag* (4. utg).

Universitetsforlaget.

Marcia, J. E. (1980). Identity in Adolescence. I J. Adelson (Red.), *Handbook of Adolescent*

Psychology (s. 109-137). Wiley.

- Mustanski, B., Birkett, M., Greene, G. J., Hatzenbuehler, M. L. & Newcomb, M. E. (2014). Envisioning an America Without Sexual Orientation Inequities in Adolescent Health. *American Journal of Public Health, 104*(2), 218-225.
<https://doi.org/10.2105/AJPH.2013.301625>
- Nystad, K., Spein, A. R., Balto, A. M. & Ingstad, B. (2017). Ethnic identity negotiation among Sami youth living in a majority Sami community in Norway. *International Journal of Circumpolar Health, 76*(1).
<https://doi.org/10.1080/22423982.2017.1316939>
- Olsen, T. A. (2018). Privilege, decentring and the challenge of being (non-) indigenous in the study of indigenous issues. *Australian Journal of Indigenous Education, 47*(2), 206-215. <https://doi.org/10.1017/jie.2017.16>
- Pachankis, J. E., Hatzenbuehler, M. L., Bränström, R., Schmidt, A. J., Berg, R. C., Jonas, K., Pitoňák, M., Baros, S. & Weatherburn, P. (2021). Structural stigma and sexual minority men's depression and suicidality: A multilevel examination of mechanisms and mobility across 48 countries. *Journal of Abnormal Psychology, 130*(7), 713-726.
<https://doi.org/10.1037/abn0000693>
- Phinney, J. S. (1989). Stages of ethnic identity development in minority group adolescents. *The Journal of Early Adolescence, 9*(1-2), 34-49.
<https://doi.org/10.1177/0272431689091004>
- Phinney, J. S. (1996). Understanding ethnic diversity: The role of ethnic identity. *The American Behavioral Scientist, 40*(2), 143-152.
<https://doi.org/10.1177/0002764296040002005>
- Phinney, J. S. & Chavira, V. (1992). Ethnic identity and self-esteem: an exploratory longitudinal study. *Journal of Adolescence, 15*(3), 271-281.
[https://doi.org/10.1016/0140-1971\(92\)90030-9](https://doi.org/10.1016/0140-1971(92)90030-9)

- Phinney, J. S. & Ong, A. D. (2007). Conceptualization and Measurement of Ethnic Identity: Current Status and Future Directions. *Journal of Counseling Psychology*, 54(3), 271-281. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.54.3.271>
- Pittman, J. F., Keiley, M. K., Kerpelman, J. L. & Vaughn, B. E. (2011). Attachment, identity, and intimacy: Parallels between Bowlby's and Erikson's paradigms. *Journal of Family Theory & Review*, 3(1), 32-46. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00079.x>
- QSR International Pty Ltd. (2020).
NVIVO [Programvare]. Lansert mars 2020. <https://www.qsrinternational.com/nvivo-qualitative-data-analysis-software/home>
- Roberts, R. E., Phinney, J. S., Masse, L. C., Chen, Y. R., Roberts, C. R. & Romero, A. (1999). The structure of ethnic identity of young adolescents from diverse ethnocultural groups. *The Journal of Early Adolescence*, 19(3), 301-322. <https://doi.org/10.1177/0272431699019003001>
- Rosario, M., Schrimshaw, E. W., Hunter, J. & Braun, L. (2006). Sexual identity development among gay, lesbian, and bisexual youths: Consistency and change over time. *The Journal of Sex Research*, 43(1), 46-58. <https://doi.org/10.1080/00224490609552298>
- Ryan, R. M., LaGuardia, J. G. & Rawsthorne, L. J. (2005). Self-complexity and the authenticity of self-aspects: Effects on well being and resilience to stressful events. *North American Journal of Psychology*, 7(3), 431.
- Sámediggi. (2020).
Sábme jállu. Sametingsmelding om likestilling. Sámediggi.
<https://sametinget.no/likestilling/nyttige-ressurser/sabme-jallu-sametingsmelding-om-likestilling/>

- Savin-Williams, R. C. & Diamond, L. M. (2000). Sexual identity trajectories among sexual-minority youths: Gender comparisons. *Archives of Sexual Behaviour*, 29(6), 607-627.
<https://doi.org/10.1023/A:1002058505138>
- Savin-Williams, R. C. (2014). *The New Sexual Minority Teenager*.
I Kaufman, J. S., Powell, D. A., & Powell, D. A. (Red.) *The Meaning of Sexual Identity in the Twenty-First Century*. (s. 5-20). Cambridge Scholars Publisher.
- Sedikides, C., Gaertner, L. & O'Mara, E. M. (2011). Individual self, relational self, collective self: Hierarchical ordering of the tripartite self. *Psychological Studies*, 56(1), 98-107.
<https://doi.org/10.1007/s12646-011-0059-0>
- Vignoles, V. L., Schwartz, S. J. & Luyckx, K. (2011). Introduction: Toward an Integrative View of Identity. I S. J. Schwartz, K. Luyckx & V. L. Vignoles (Red.), *Handbook of Identity Theory and Research*. (s. 1-27). Springer New York.
<https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9>
- Smith, L. T. (1999). *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. Zed Books.
- Solomon, A. (2012). *Far from the Tree: Parents, Children and the Search for Identity*. Scribner.
- Steensma, T. D., Kreukels, B. P. C., de Vries, A. L. C. & Cohen-Kettenis, P. T. (2013). Gender identity development in adolescence. *Hormones and Behaviour*, 64(2), 288-297. <https://doi.org/10.1016/j.yhbeh.2013.02.020>
- Stokke, M., Lundhaug, K., Hammeren, G., Solberg, A. & Steinland, V. (2018). *Skeives levekår i Agder. En kvantitativ og kvalitativ kartlegging*. Østlandsforskning, 10.
<https://www.ostforsk.no/publikasjoner/skeives-levekar-i-agder-en-kvantitativ-og-kvalitativ-kartlegging/>

- Stubberud, E., Prøitz, L. & Hamidiasl, H. (2018). *Den eneste skeive i bygda? Unge lhbt-personers bruk av kommunale helsetjenester*. Forlaget Nora.
https://www.kun.no/uploads/7/2/2/3/72237499/stubberud_pr%C3%B8itz_og_hamidiasl_2018_-_den_eneste_skeive_i_bygda_-_web.pdf
- Støren, K. S., Rønning, E. & Gram, K. H. (2020). *Livskvalitet i Norge 2020*. Rapport 2020/35. Statistisk Sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/livskvalitet-i-norge-2020>
- Sørli, K. & Broderstad, A. R. (2011). *Flytting til byer fra distriktsområder med samisk bosetting*. Samarbeidsrapport NIBR/UiT - Senter for samisk helseforskning.
<https://munin.uit.no/handle/10037/3722>
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. I W. G. Austin & S. Worchel (Red.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (s. 33-47). Brooks/Cole.
- Tyldum, G. (2019). *Holdninger til diskriminering, likestilling og hatprat i Norge*. (2. utg.). 2019/26. Forskningsstiftelsen FAFO. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/holdninger-til-diskriminering-likestilling-og-hatprat-i-norge-2-utgave>
- Umaña-Taylor, A. J., Bhanot, R. & Shin, N. (2006). Ethnic identity formation during adolescence: The critical role of families. *Journal of Family Issues*, 27(3), 390-414.
<https://doi.org/10.1177/0192513X05282960>
- Waterman, A. S. (1999). Identity, the identity statuses, and identity status development. A contemporary statement. *Developmental Review*, 19(4), 591-621.
<https://doi.org/10.1006/drev.1999.0493>

Appendix A: Svarbrev fra NSD

28.11.2021, 18:33

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Minoritet i minoriteten - En kvalitativ undersøkelse om samiske LHBT-personers identitetsdannelse

Referansenummer

966766

Registrert

10.08.2021 av Jørgen Tharaldsteen Halvorsen - jha127@post.uit.no

Behandlingsansvarlig institusjon

UiT Norges Arktiske Universitet / Det helsevitenskapelige fakultet / Institutt for psykologi

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Toril Sørheim Nilsen, toril.nilsen@uit.no, tlf: 77625159

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Jørgen Tharaldsteen Halvorsen, jha127@uit.no, tlf: 45298522

Prosjektperiode

09.08.2021 - 01.07.2022

Status

25.08.2021 - Vurdert

Vurdering (1)

25.08.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 25.08.2021 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

28.11.2021, 18:33

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>
Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om etnisitet og seksuell orientering, samt alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.07.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

28.11.2021, 18:33

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Appendix B: Svarbrev fra REK nord

Region:	Saksbehandler:	Telefon:	Vår dato:	Vår referanse:
REK nord	May Britt Rossvoll	77620757	07.09.2021	326816

Toril Sørheim Nilsen

Fremleggingsvurdering: Minoritet i minoriteten - En kvalitativ undersøkelse om identitetsutvikling blant et utvalg samiske LHBT-personer.

Søknadsnummer: 326816

Forskningsansvarlig institusjon: UiT Norges arktiske universitet

Prosjektet vurderes som ikke fremleggingspliktig

Søkers beskrivelse

Identitetsutvikling er en sentral utviklingsoppgave i ungdomstiden, og videre inn i voksen alder. Om begrepet er noe ullent kan en, av mange, definisjoner være følgende; Identitet handler både om personens oppfattelse av seg selv, samt at personen opplever et samsvar med seg selv ovenfor andre (Steensma, Kreukels, de Vries & Cohen-Kettenis, 2013). Videre kan vi snakke om multiple identiteter e.g religiøs identitet, nasjonal eller internasjonal identitet, etnisk identitet m. fler (Kroger, 2007).

Jf. avsnittet over vil identitet være mangefasettert, og være kontekstavhengig. Videre vet vi at det å tilhøre en minoritetsgruppe kan medføre en rekke utfordringer; stigmatisering og marginalisering av majoritetsgruppen. Dette kan kalles minoritetsstress. Slikt minoritetsstress grunnet tilhørighet til en minoritetsgruppe, eksempelvis etnisitet, legning, religiøs oppfattelse m.m kan være en prediktor for nedsatt fysisk og mental helse.

Den samiske befolkningen har historisk sett blitt utsatt for systematisk og strukturell diskriminering fra det norske storsamfunnet gjennom blant annet fornorskning. Samisk ungdom kan oppleve mindreverdigfølelse ovenfor sin samiske etnisitet (Hansen & Skaar, 2021). I artikkelen til Hansen og Skaar (2021) blir det poengtert at utvikling av en sterk samisk identitet er en forutsetning for god psykisk helse for samisk ungdom og unge voksne. Sterk samisk tilhørighet for egen del, samt ha sosial støtte fra andre samiske i sitt nærmiljø, har vist seg å være en beskyttende (les. resiliens) faktor (Friborg, Sørli & Hansen, 2017). LHBT-personer er også en gruppe som historisk sett blitt utsatt for strukturell og systematisk diskriminering/marginalisering av storsamfunnet. Selv om samfunnet argumentativt er mer åpent, påpeker Almås og Benestad (2017) at det kreves større rom for aksept og

*verdsettelse**av seksuelle minoriteter i samfunnet generelt.**Hvis en antar at identitetsutvikling og utviklingsoppgaver knyttet til å tilhøre én minoritet kan**være utfordrende, hvordan står dette seg når en er minoritet i minoriteten? I dette tilfellet som**samisk LHBT-person.**Andre studier som har sett på doble minoriteter, finner at doble minoriteter kan føle seg avsondet fra begge identiteter og dets respektive minoriteter (Ghabrial, 2019). Hvordan er det**så å danne en identitet som dobbel minoritet? Hvordan finner en seg selv som både samisk og**LHBT-person - oppleves rollene forenelige?**Problemstilling/forskningsspørsmål**Hvordan opplever samiske LHBT-personer å finne sin egen identitet i spennet mellom to minoritetsgrupper? Innunder dette;**- Hva har vært utfordringer? Og hva har vært muligheter?**- Har du hatt rollemodeller i ditt lokalmiljø?**- Hvordan har du blitt møtt fra henholdsvis det samiske og skeive miljøet med din bakgrunn?**Metode**Kvalitative intervjuer: Intervjuene vil følge en semistrukturert intervjuguide med noen forhåndsdefinerte spørsmål.**Rekruttering vil i hovedsak benytte snøballmetoden, herunder rekruttere informanter fra bl.a**samiske foreninger og organisasjoner e.g Garmeres forening for samiske LHBT-personer.**Det**kan også være aktuelt å rekruttere via sosiale medier rettet mot LHBT-personer e.g Gaysir.no.**Utvalgets størrelse vil bestå av N = 8 (åtte) informanter.**Inklusjonskriterier er at informantene identifiserer seg som samiske, samt har en legning som**faller innunder spekteret LHBT. I den grad det lar seg praktisk gjennomføre, er det ønskelig at**informanter rekrutteres både innenfor og utenfor samisk kjerneområde dvs. Der samisk språk**og kultur i majoritet kontra mindretall.**Etikk**Prosjektet er søkt inn i NSD den 10.08.21 som studentprosjekt, og en avventer svar derfra.**Prosjektet skal opp i samisk etisk komité for vurdering av «kollektivt samisk samtykke» utstedt fra sakkyndig komité.*

Vi viser til innsendt fremleggingsvurderingsskjema. Henvendelsen ble behandlet av sekretariatet for REK nord på fullmakt.

Vi gjør oppmerksom på at svaret er veiledende og ikke et enkeltvedtak.

REKs vurdering

Hovedproblemstillingen i prosjektet er å belyse hvordan samiske LHBT-personer opplever å finne sin egen identitet i spennet mellom to minoritetsgrupper.

Det at man gjennom intervju med deltakere kan få kjennskap til helsemessige opplysninger er i seg selv ikke av betydning for om et prosjekt trenger godkjenning fra REK.

De prosjektene som skal framlegges for REK er prosjekt som dreier seg om «*medisinsk og helsefaglig forskning på mennesker, human biologisk materiale eller helseopplysninger*», jf. helseforskningsloven § 2. «*Medisinsk og helsefaglig forskning*» er i § 4 a), definert som «*virksomhet som utføres med vitenskapelig metodikk for å skaffe til veie ny kunnskap om helse og sykdom*». Det er altså formålet med studien som avgjør om et prosjekt skal anses som framleggelsespliktig for REK eller ikke.

Konklusjon

Selv om prosjektets formål på sikt indirekte vil kunne gi en helsemessig gevinst faller ikke prosjektet inn under helseforskningslovens sakslige område og prosjektet skal således ikke vurderes etter helseforskningsloven. Prosjekter som faller utenfor helseforskningslovens virkeområde kan gjennomføres uten godkjenning av REK. Det er institusjonens ansvar å sørge for at prosjektet gjennomføres på en forsvarlig måte med hensyn til for eksempel regler om taushetsplikt og personvern.

Vi gjør oppmerksom på at det må foreligge et behandlingsgrunnlag etter personvernforordningen. Dette må forankres i egen institusjon.

Med vennlig hilsen

May Britt Rossvoll

sekretariatsleder

Kopi til:

UiT Norges arktiske universitet

Appendix C - Svarbrev fra sakkyndig etisk komité for samisk helseforskningÁŠŠI/SAK
09/21MIN ČUJ./VÅR REF.
21/3861

DIN ČUJ./DERES REF.

BEAIVI/DATO
14.09.2021**Søknad om samisk kollektivt samtykke: “Minoritet i minoriteten - En kvalitativ undersøkelse om identitetsutvikling blant et utvalg samiske LHBT-personer”.**

Att.: Jørgen Tharaldsen Halvorsen

Det vises til din søknad av 16.08.21.

Vurdering

Undersøkelsen søker i korte trekk å undersøke hvordan man som både samisk og LHBT-person skaper sin egen identitet. Dette ved å intervjuet et utvalg samiske LHBT-personer om deres egne erfaringer med å være dobbel minoritet, og hvordan dette påvirker deres identitetsforståelse og identitetsdannelse.

Komiteéns vurdering er at dette er et prosjekt som ikke omfattes av definisjonen av samisk helseforskning, da prosjektet ikke har til hensikt å fremskaffe ny kunnskap om sykdom eller helse i vid forstand.

Prosjekter som faller utenfor retningslinjenes virkeområde kan gjennomføres uten godkjenning av komiteén. Det er institusjonens ansvar å sørge for at prosjektet gjennomføres på en forsvarlig måte med hensyn til for eksempel regler om taushetsplikt og personvern.

Vedtak

Avvist (utenfor mandat)

Etter søknaden fremstår prosjektet ikke som et samisk helseforskningsprosjekt. Prosjektet er ikke framleggingspliktig, jf. etiske retningslinjer for samisk helseforskning.

Dearvvuodaiguin/Med hilsen

Siv Kvernmo
LederBent Martin Eliassen
Lávdegottičállli /komitésekretær

Appendix D - Informasjonsbrev delt i sosiale medier:**Informasjonsbrev**

Kvalitativ studie om identitetsdannelse hos samiske LHBT-personer

Hei!

Jeg er 6. års psykologistudent som skal skrive min avsluttende hovedoppgave. I den forbindelse trenger jeg informanter til min undersøkelse. Jeg søker deg som både er samisk/har samisk tilknytning og har en seksuell legning/kjønnsuttrykk som favnes av LHBT-spekteret (les. Lesbisk, homofil, bifil, transperson, queer/skeiv).

Undersøkelsen søker i korte trekk å undersøke hvordan man som både samisk og LHBT-person skaper sin egen identitet. Hvis du samtykker til deltakelse vil du delta i en samtale med meg om tema identitet, og innunder dette dine erfaringer som samisk og LHBT-person. Jeg har noen forhåndsdefinerte tema jeg ønsker vi skal komme innom, men intervjuet vil i hovedsak framstå som en samtale mellom oss. Her vil dine personlige erfaringer og betraktninger være av interesse. Intervjuet vil vare i om lag 30-60 minutter, enten fysisk eller via videokonferanse.

Ved deltakelse bidrar du til viktig forskning på et felt som er lite belyst tidligere. Undersøkelsen kan danne ny kunnskap som vil kunne være av stor verdi for fagpersoner innen blant annet helse-og sosialsektoren, offentlig forvaltning, politiske organer m.m.

Samtalen vår vil bli tatt opp og inngå i oppgaven. Alle intervjuer som gjennomføres vil bli anonymisert i oppgaven, og vil ikke kunne kobles tilbake til deg på noen som helst måte.

Prosjektet er registrert i Norsk senter for Forskningsdata (NSD) og følger deres retningslinjer for anonymitet, databehandling og lagring av datamateriale. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke, og intervjuet og tilhørende data vil da bli slettet. Ved deltakelse har du innsynsrett på data som blir lagret om deg e.g transkribert intervju. Alle intervjuer og tilhørende data knyttet til disse vil bli slettet/makulert etter at prosjektperioden er avsluttet (juli 2022).

Dersom du kunne tenkt deg å delta, eller vil vite mer om prosjektet, kan du kontakte meg på mail: jha127@uit.no, på tlf: 452 98 522 eller på Facebook Messenger.

Hilsen

Jørgen Tharaldsteen Halvorsen

Student, Profesjonsstudiet i psykologi

UiT Norges arktiske universitet

Appendix E - Samtykkeskjema:**MINORITET I MINORITETEN - EN KVALITATIV UNDERSØKELSE OM SAMISKE LHBT-PERSONERS IDENTITETSDANNELSE****FORMÅLET MED PROSJEKTET OG HVORFOR DU BLIR SPURT**

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt for å belyse hvordan samiske LHBT-personer skaper sin egen identitet. Prosjektet er mitt avsluttende hovedoppgaveprosjekt for graden cand.psychol. Prosjektet søker å belyse hvordan det oppleves å være å være samisk LHBT-person, samt hvordan det har vært å skape seg en identitet som samisk LHBT-person.

Du blir forespurt å være med i denne undersøkelsen da du er samisk, samt har en legning som faller innunder LHBT-spekteret.

HVA INNEBÆRER PROSJEKTET FOR DEG?

Prosjektet vil bli gjennomført gjennom et intervju av deg. Her vil du bli stilt noen forhåndsdefinerte spørsmål som skaper rammene for samtalen om identitetsskapelse. Utover dette vil det være av interesse å få belyst hvordan din opplevelse av å være samisk LHBT-person er, og dine erfaringer knyttet til å finne egen identitet. Intervjuet vil bli tatt opp på båndopptager. Varighet på intervjuet vil strekke seg fra omlag 30 minutter til én time.

MULIGE FORDELER OG ULEMPER

Fordeler ved deltakelse er at du bidrar til viktig forskning på en lite belyst gruppe i samfunnet. Undersøkelsen kan gi viktig kunnskap til samfunn, fagpersoner m.m. hvilket følgelig vil få en bedre forståelse for gruppen som helhet.

Ulemper ved deltakelse er ikke åpenbare. Samtidig kan tema identitet, legning og etnisitet være emosjonelt ladde tema, der du om mulig har negative erfaringer. I den forbindelse kan du bli emosjonelt berørt av samtalen.

FRIVILLIG DELTAKELSE OG MULIGHET FOR Å TREKKE DITT SAMTYKKE

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Dersom du trekker tilbake samtykket, vil det ikke forskes videre

på dine avgitte opplysninger. Du kan kreve innsyn i opplysningene som er lagret om deg, og opplysningene vil da utleveres innen 30 dager.

Dersom du senere ønsker å trekke deg, eller har spørsmål om prosjektet, kan du kontakte prosjektleder Jørgen Tharaldsteen Halvorsen (se kontaktinfo på siste side i dette skjema).

HVA SKJER MED OPPLYSNINGENE OM DEG?

Opplysningene som registreres om deg skal kun brukes slik som beskrevet under formålet med prosjektet, og planlegges brukt t.o.m juni 2022. Eventuelle utvidelser i bruk og oppbevaringstid kan kun skje etter godkjenning fra NSD og andre relevante myndigheter. Du har rett til innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg og rett til å få korrigert eventuelle feil i de opplysningene som er registrert. Du har rett til å få innsyn i sikkerhetstiltakene ved behandlingen av opplysningene. Du kan klage på behandlingen av dine opplysninger til Datatilsynet og institusjonen (les. UiT Norges arktiske universitet) sitt personvernombud.

Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennende opplysninger (= kodete opplysninger). En kode knytter deg til dine opplysninger gjennom en navneliste. Dette er det kun prosjektleder Jørgen Tharaldsteen Halvorsen og hovedveileder/førsteamanuensis Toril Sørheim Nilsen som har tilgang til. Intervjuene vil inngå i prosjektleders hovedoppgave for graden cand.psychol. Dette medfører at oppgaven vil bli gjort tilgjengelig for ettertiden i UiT Norges arktiske universitets oppgavearkiv Munin. Alle opplysninger som oppgis fra deg vil være anonymisert i teksten. Det kan videre blir aktuelt å publisere oppgaven i artikkelform på et senere tidspunkt. Intervjuene fra deg vil bli lagret t.o.m juni 2022, for deretter å bli slettet/destruert.

GODKJENNINGER

Prosjekter er registrert i Norsk senter for forskningsdata (NSD).

UiT Norges arktiske universitet, prosjektleder Jørgen Tharaldsteen Halvorsen og hovedveileder/førsteamanuensis Toril Sørheim Nilsen er ansvarlig for personvernet i prosjektet.

KONTAKTOPPLYSNINGER

Dersom du har spørsmål til prosjektet eller ønsker å trekke deg fra deltakelse, kan du kontakte prosjektleder Jørgen Tharaldsteen Halvorsen, tlf. 45298522 eller pr. epost: jha127@uit.no.

Dersom du under, eller i etterkant, av samtalen opplever reaksjoner som krever oppfølging og/eller behov for helsehjelp, kan prosjektleder veilede deg til hvordan du søker hjelp.

Dersom du har spørsmål om personvernet i prosjektet, kan du kontakte personvernombudet ved institusjonen (les. UiT Norges arktiske universitet). Personvernombud ved institusjon er Joakim Bakkevold, tlf. 776 46 332, e-post: personvernombud@uit.no

JEG SAMTYKKER TIL Å DELTA I PROSJEKTET OG TIL AT MINE
OPPLYSNINGER BRUKES SLIK DET ER BESKREVET

Sted og dato

Deltakers signatur

Deltakers navn i blokkbokstaver

Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om prosjektet.

Sted og dato

Signatur

Rolle i prosjektet

Appendix F - Intervjuguide:

Intervjuguide (Semistrukturert intervju)

Kort introduksjon og formål ved intervjuet:

Denne undersøkelsen inngår i min avsluttende hovedoppgave på studiet, og ser på identitetsdannelse hos samiske LHBT-personer, altså samiske skeive. Utgangspunktet for valg av tema har vært litt mangefasettert for min del; Jeg er åpent skeiv og er opprinnelig fra Finnmark. Av den grunn ligger kanskje det samiske litt nærmere meg enn andre minoriteter. Samtidig tenker jeg at dette er et tema som bør belyses, både for lokalmiljø der samiske skeive bor, for hjelpere i helsevesen og for samfunnet generelt.

Videre til et litt mer teoretiske rasjonal, så vet vi fra før at tilhørighet innenfor enhver minoritet, det være seg både religion, legning, etnisitet, kjønnsuttrykk eller andre former for mindretallstilhørighet kan oppleves både negativt, samtidig som det kan være positive aspekter.

Videre, det å tilhøre en minoritet kan potensielt sett medføre stigmatisering fra storsamfunnet, og at majoritet har stereotype oppfatninger om gruppa minoritetspersonen tilhører. Men igjen, bilde behøver ikke være så entydig negativt. Videre har jeg en antakelse om at samfunnet har blitt mer romslig for alle minoriteter, men for å besvare det må det jo undersøkes.

Derfor lurer jo jeg på; Hvordan arter seg når man både har samisk tilhørighet og er skeiv - Hvordan oppleves det, hvordan finner man seg selv, hva blir viktig, hva framstår som milepæler osv.

Videre, litt kjøreregler for samtalen: Hvis jeg sier ting underveis som du reagerer på, så er det fint om du sier ifra - Det tåler jeg. Videre, hvis jeg spør om ting du ikke har lyst å svare på, så må du også si ifra, så går vi heller videre til andre spørsmål.

NB: Dette er tema som kan berøre. Hvis du nå, eller i etterkant av intervjuet, kjenner på behov for å snakke med noen, kan du kontakte meg så setter jeg deg i kontakt med relevant hjelpeinstanser.

Informert samtykke og samtykkeskjema utleveres: JA/NEI.

Båndopptaker/videopptak settes på;

Åpningsspørsmål:

Alder:

Hvor har du vokst opp?:

Hvor bor du idag?:

Familie:

- Hvordan ser din familiestruktur og slekt sett ut?

- Hvilke verdier har du vokst opp med som er viktige for deg den dag idag?
  - Er det elementer der som har vært viktig for din identitetsutvikling?

- Har du og/eller din familie religiøs bakgrunn?

- Har du vokst opp med forventninger til deg selv fra familien din? **Hvis ja;**
  - Hva har disse forventningene gått på, og har disse vært mer eller mindre i tråd med dine egne ønsker?

Samisk tilhørighet:

Kan du beskrive din tilknytning du har til det samiske?

- Omgås du, eller deltar du, i et samisk miljø(er) i ditt daglige liv?

- I hvilke situasjoner eller miljø er det du kjenner at din samiske identitet er mest fremtredende?

- Hvis aktuelt:
  - Har du samisk slekt?

  - Har du samisk språkkompetanse?

OVERGANG: Gitt at dette er en undersøkelse om samiske skeive, lurer jeg videre på:

Seksuell orientering/kjønnsuttrykk/kjønnsidentitet

I den grad du har avklart det, hvordan vil du beskrive din kjønnsidentitet/kjønnsuttrykk?:

I den grad du har definert det, hvordan definerer du egen seksuell orientering?

Hvis jeg skal sitere deg i oppgaven, hva vil du være komfortabel med at jeg titulerer deg som?

Omgås du, eller deltar du i, et skeivt miljø(er) i ditt daglige liv?

I hvilke situasjoner er det du føler at din skeive identitet er mest fremtredende?

Identitet:

Jeg kommer til å snakke litt om identitet gjennom intervjuet, men jeg lurer på hva du legger i begrepet identitet?

- **Hvis begrep er uklart:** Identitet kan i grove trekk beskrives som hvordan man forstår seg selv, som seg selv. Det går likefullt også på de fellesskap en tilhører, eller at man tenker at man tilhører eller ønsker innpass i.

Seksuell orientering/kjønnsuttrykk

Mange «utenforstående» kan finne på å spørre om hvordan det var å komme ut, når du visste at du var skeiv m.m. Noen skeive er bevisst på dette fra tidlig alder og syns det er helt uproblematisk, mens andre igjen har det vært en mer strevsom prosess. Selv om dette kanskje er et spørsmål du er lei av å svare på, lurer jeg likefullt hvordan du opplevde å finne deg selv som LHBT-person/skeiv?

Mulige spørsmål:

- Hvordan opplevde du denne prosessen?
- Hvordan opplevde du at dette ble mottatt i ditt lokalmiljøet?
- Hvor åpent har det vært hjemme rundt tema?
- Mulige oppfølgingsspørsmål;
  - o Da du opplevde det
    - Hva tenkte du?
    - Hva følte du på?
    - Var det ting du var redd for?

- Hvordan tenkte du de rundt deg ville reagere?
  - Isåfall, hvorfor tenkte du de ville reagere slik?
- Har du hatt negative erfaringer i noen form basert på 1) legning og/eller 2) etnisitet
  - HVIS du har opplevd dette, har det vært på bakgrunn av legning eller etnisitet?
  - Eller har det vært begge deler?

Samlende narrativ - Hvordan forstår du deg selv?

- Hvis vi tenker oss at disse to tilhørighetene dine er ulike sider ved deg, forstår du seg selv ut fra disse?
  - Har du et bilde du kanskje tenker på, tekst, filmklipp eller annen media? Kom gjerne med dette!

Oppfølgingsspørsmål:

- Hvordan har det vært å få innpass i de ulike miljøene?
  - Hvordan blir du møtt i det skeive miljøet på at du er samisk?
  - Hvordan blir du møtt i det samiske miljøet på at du er skeiv?
- I den grad du opplever å delta i et fellesskap med samiske skeive, hva vil du tenker dere imellom ser på som styrker og/eller utfordringer knyttet til å være samisk skeiv?
- Har du opplevd at din identitet som skeiv og samisk blitt stilt opp mot hverandre og/eller skapt et motsetningsforhold?

Avsluttende:

- Hva tenker du er viktig å formidle til samfunnet rundt om samiske LHBT-personer?
  - Hva kunne du tenkt deg å formidle til det skeive miljøet?
  - Hva kunne du tenkt deg å formidle til det samiske miljøet?
- Hva tenker du at helsevesenet bør vite om samiske LHBT-personer?
- Er det andre ting du har kommet på underveis i dette intervjuet som du ønsker å snakke mer om?

